dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi : *Salim ŞENGİL*
Yazı İşleri Sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda Bir Çıkar

YENİ DİZİ
SAYI : 25
CİLT : 11
NİSAN 1963
1,5 LİRA

1 **Devletimizin Güzel Sanatlar alanında bir poletikası varsa bunu yürütecek olan organlar başına buyruk Akademiler, Konservatuvarlar değildir.**

2 **Memleketimizde eserlerini kolaylıkla ve yüksek fiyatla satma imkânını bulan sanatçıların Akademide toplandığını söylersek yanlışlık yapmış olmayız.**

AKADEMİ ve YASASI

Geçenlerde Ankara Güzel Sanatlar Galerisinde düzenlenen bir serginin açılışında, çoktanberi küllendi sandığımız bir ateşin alttan alta tutuşturulmakta olduğunu, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu'nun, yanına sokulanlara söylediği sözlerden anlamış bulunuyoruz: Güzel Sanatlar Akademileri Kanun Tasarısı kanunlaştırılacak, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisine muhtariyet verilecek, Akademi öğretmenlerinin «Terfih» etmeleri sağlanacakmış.

Bildiğimize göre, Güzel Sanatlar Akademisinin teşkilât kanunu yoktur. Fakat bu eksikliğin Akademiye zararından çok faydası olmuş, bu yüzdendir ki Akademide yönetim, eğitim ve öğretim işleri bugüne kadar yönetmeliklerle büyük bir esneklik içinde yürütülmüştür. Öyle ki Akademi müdürünü öğretim üyeleri kendi aralarından kendileri seçmek yetkisini bile elde etmişlerdir.

Akademide öğretim üyesi olan mimar, ressam, heykeltraş ve süslemecilerimizin «Terfi» leri, son çıkan kadro kanunu ile çoktan bir mesele olmaktan çıkmıştır. «Terfih» etmelerine gelince; bu konu üzerinde durmak istemiyorsak da kısaca belirtmek gerek; memleketimizde eserlerini kolaylıkla ve

(2. Sayfada)

BU SAYI İÇİN

DOST bu sayısında özellikle Resim Sanatımızın sorunlarına değinmek istiyordu. Son yıllarda üzerinde sürekli tartışılan bu sanat dalının bugünkü durumunu bilinçli bir açıdan ele almaktı dileğimiz. Genel bir görüşe, uzlaştırıcı bir yoruma varamasak ta resim üzerine yazanların, düşünenlerin çatışmalarında ki ayırımı daha belirli, daha açık seçik ortaya koymuş olacaktık. Başvurduğumuz sanatçıların, eleştiricilerin umduğumuz ilgiyi göstermemeleri bu dileğimizi geniş çapta gerçekleştirmekten alıkoydu bizi. Karşılaştığımız ilgisizlik üzerinde durulması gereken ayrı bir sorun. Her sayımızda yer vermeğe çalıştığımız Resim konusuna bu kez daha çok ilgilenebildiğimiz için yine de seviniyor, ilgilerini esirgemiyenlere DOST adına teşekkür ediyoruz.

Her yıl, özellikle kış aylarında, bir iki büyük kentimizde ardarda sergiler açılıp kapanmaktadır. Basınımızda, o da pek azında, haber olarak yer alan bu sergiler üzerine yazılıp çizilenler gerçek resimseverleri aydınlatmaktan uzak görünüyor. Son yıllarda göze çarpan bir çaba olması bir yana, yazınımızdaki ATAÇ örneği, bu işe kendini adamış bir eleştiriciden henüz yoksun olduğumuz ayrı bir gerçek. Oysa her toplum sanatını geliştirirken eleştiricisini de yetiştirir. Önemli seçmelere giderken dışarıdan uzman getirilmesinin anlaşılır bir yanı bulunabilirse de bu tutumun bir çözüm yolu olduğunu sanmıyoruz. Kendi sorunlarımızı kendimizin çözümliyebileceğine inanıyoruz biz.

Bu sayımızın bu yolda atılmış bir adım olmasını dilemekteyiz.

DOST

yüksek fiyatlarla satma imkânını bulan sanatçıların Akademide toplandığını söylersek yanlışlık yapmış olmayız.

Acaba, Güzel Sanatlar Akademisine muhtariyet tanındığı, öğretim üyelerine payeler, ünvanlar dağıtıldığında verim artar, daha iyi yetişmiş mezunlar verilir, görüşünden mi hareket ediliyor? Bu görüş de çok sağlam bir temele dayanmıyor. Çünkü, Güzel Sanatlar Akademisi dün de bugün de öğretim programlarını kendisi hazırlamakta, öğretiminde özgür davranmaktadır.

Öyleyse bu kanun neden çıkarılmak isteniyor? Sayın Hatipoğlu'nun sözlerinden, Akademi özel ve tüzel kişiliği olan bir öğretim kurumu olursa memleketimizde güzel sanatlar eğitiminin, güzel sanatların gelişip yayılması dâvasının yoluna konacağına inandığı anlamını mı çıkarsak? Sayın Bakan buna inandırılmışsa sanatımız, talihsiz sanat dünyamız adına oturup ağlasak yeridir.

Akademiler, konservatuvarlar öğretim kurumlarıdır. Bu kurumların, bir de sanatı ve sanatçıları korumak ödevleri olduğu gerekçesiyle ortaya çıkıp memleket sanatına, sanatçıların kaderine hakim olmalarına göz yumulmamalıdır. Devletimizin güzel sanatlar alanında bir politikası varsa bunu yürütecek olan organlar başına buyruk akademiler, konservatuvarlar değildir. Bu görev Millî Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Fakat bu Daire kendisine verilen ödevi gereğince başarabilmekten çok uzaktır. Bu gündük, bu ele aldığı her konuda kendisine bağlı olan kurumlara ya teknik, ya da malî bakımdan mahkûm olan Genel Müdürlükten daha fazla ne beklenebilir?

Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü yeniden teşkilâtlandırılmadan, malî olanaklara kavuşturulmadan, Akademiyi, Konservatuvarı Millî Eğitim Bakanlığına bağlıyan son bağlar, bu kurumları Bakanlığın murakabesi altında tutan müeyyideler koparılamaz, yokedilemez. Yukarıda da belirtmiştik, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü bugünkü durumda bile kurumlarına mahkûm olurken Akademiye, Konservatuvara sonsuz haklar tanıyacak kanunlar çıkarılmamalıdır.

Yurt ve dünya ölçüsünde sanat çalışmaları yapmak, Ulusal veya uluslararası sanat gösterileri düzenlemek, Güzel sanatları halk eğitiminde yararlı kılmak okulların işi değildir. Devlet okulların dışındaki çoğunluğu hesaplamak zorundadır. Konservatuvarlar yetiştirecek, orkestralara, tiyatrolara gönderecektir. Akademiler yetiştirecek iş hayatına gönederecektir. Aslolan o iş hayatını, sanat ve kültür hizmetleri alanını yaratmaktır. Plâstik sanatlarda bu özlem içindeyiz. Öncü olmak, örnek vermek için yapılması gerekli çok iş vardı; hani nerede Devlet yapılarında sanatçılara iş imkânı verecek olan kanun? Sanatı topluma, halka götürme konularında 7. Millî Eğitim Şûrasının kabul ettiği esaslar?

Güzel Sanatlar Akademilerine, konservatuvarlara muhtariyet sağlıyacak kanunlar, gerekli görülüyorsa çıkarılabilir, bu kanunlar öğretim üyelerine olağanüstü haklar bağışlıyabalir, buna kimsenin bir diyeceği yoktur. Fakat bütün bu haklar ve yetkiler okulların içinde, öğretim sınırları içinde kalmalıdır. Tabii hepsinden önce, kendisine bağlı kurumlara muhtaç olmıyan, başladığı bir işi sonuna kadar yürütüp götürebilen bir Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Güzel Sanatlar Bakanlığı ya da başka bir teşkilât meydana getirilmelidir.

DOST

dost

İdare yeri: *Rüzgârlı S. Ove Han. Da. 4 - ANKARA*
Tel : 11 98 29
Abonesi :
Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere %20 indirme yapılır.
İlân şartları : Santimi 12 lira
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
» » 1 » 1.250 TL.
İç » 1 » 1.000 TL.
Sürekli olarak 6 sayı verenlere %10, 12 sayı verenlere ise %20 indirim yapılır.
Basıldığı yer:
KARDEŞ MATBAASI - ANKARA

MELİH CEVDET ANDAY

Dalgınlık, delilik ve yemek saatleri üstüne

Kadıköy'den dolmuşla Üsküdar'a geliyoruz, bir kaldırımdan ötekine geçmek istiyen, ama yalnız karşı yöne bakan dalgın bir yolcu yüzünden yol ortasında durmak zorunda kaldık; bindiğimiz araba, yolcuya kıl kala firen yaptı. Az sonra başka bir dalgın yolcu yüzünden, gene değdi değecek durumda, bir daha durduk. Şoför başını iki yana sallayınca, işte şimdi sövüp boşalacak diye düşünecek oldum, ama adam :

— Bizim millet çok dalgınlaştı beyim, dedi. Nasıl dalgınlaşmasın, sıkıntısı başından aşkın, sağına soluna bakmağı bile unutuyor.

Şoförün, yolda nasıl yürümesi gerektiğini bilmememizden yakınacağı yerde, işi sosyal - ekonomik açıdan ele alması, insanlarımızın dalgınlaşmasını hoşgörü ile bir nedene bağlamak istemesi beni düşündürdü.

İkinci Dünya Savaşı yılları içinde, bir başbakan Kayseri'ye gider, Halkevi'ndeki bir toplantıda halkla konuşmağa kalkar... Kalabalık içinden biri :

— Açız! diye bağırınca devletli kaşlarını çatmış:

— Açlıktan ölen var mı? diye sormuş.

Anlaşılan adamın açlığa inanması için, yollara serili cesetler görmesi gerekiyordu. Oysa o cesetlere artık «açlar» denemezdi; çünkü açlık, ancak yaşıyanların başına gelen bir felâkettir. Ölülerin açlığı üzerinde konuşulamaz. Geçim sıkıntısının, ölüme değin varmadan, insanda ne türlü bozukluklar doğuracağını anlıyabilmek, en azından, o dolmuş şoförünün olaylara bakışını gerekli kılar.

Geçenlerde bir zengin bana :

— Boyuna yoksulluk yoksulluk diye tutturmuş gidiyorsunuz, dedi, sizleri okuyan da hani battık batacağız sanır. Oysa bu halk yüzyıllardan beri yoksuldur. Neden batmıyoruz? Çünkü imanımız var. Onun dayanma gücünü bozmağa kalkmamalı.

Konu gerçekten önemlidir. Yüzyıllardan beri yoksuluz, gene de yaşıyor ve üstelik çoğalıyoruz. Doğru ama, delilerimiz de çoğalıyor. Gene o gün Üsküdar iskelesinde vapur beklerken baktım, bekleme yerinde bir kadın kendi kendine gülüyordu; az sonra, gene kendi kendine, konuşmağa da başladı. Yanında polis filân yoktu hani, tımarhaneye götürmüyorlar, düpe düz bir yolcu idi bu ve kimse onun gülmesiyle, konuşması ile ilgilenmiyordu. Demek olağan bir olay. Dalgın yolcular gibi, kendi kendilerine gülen, kendi kendilerine konuşanlarımız da gittikçe artıyor. Ama açlıktan ölen yok.

Üç gün önce Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasında, bir baba ile, altı yedi yaşlarındaki oğlunun, birbirlerine sarılmış resimleri çıktı. Adam marangozmuş, bakamıyacağını anlayınca çocuğunu sokağın ortasına bırakmış gitmiş... Çocuğun polise verdiği bilgiye dayanarak marangozu bulup karakola getirmişler, «Al oğlunu!» demişler. Sarmaş dolaş sahnesi işte o sahne. Çocuk, babasına kavuştuğu için neşe içinde, sıkı sıkı sarılmış marangozun boynuna. Yok, geçindiremiyorum diyerek çocuğunu sokak ortasına bırakan babayı haklı bulacak, savunacak değilim. Olaydan tüylerim ürperdi. Bir adamın, babalık duygularını bunca yitireceğine akıl erdirmek güçtür. İşte konunun bam teli de burada: İnsanoğlu nasıl oluyor da bu kerte düşebiliyor?

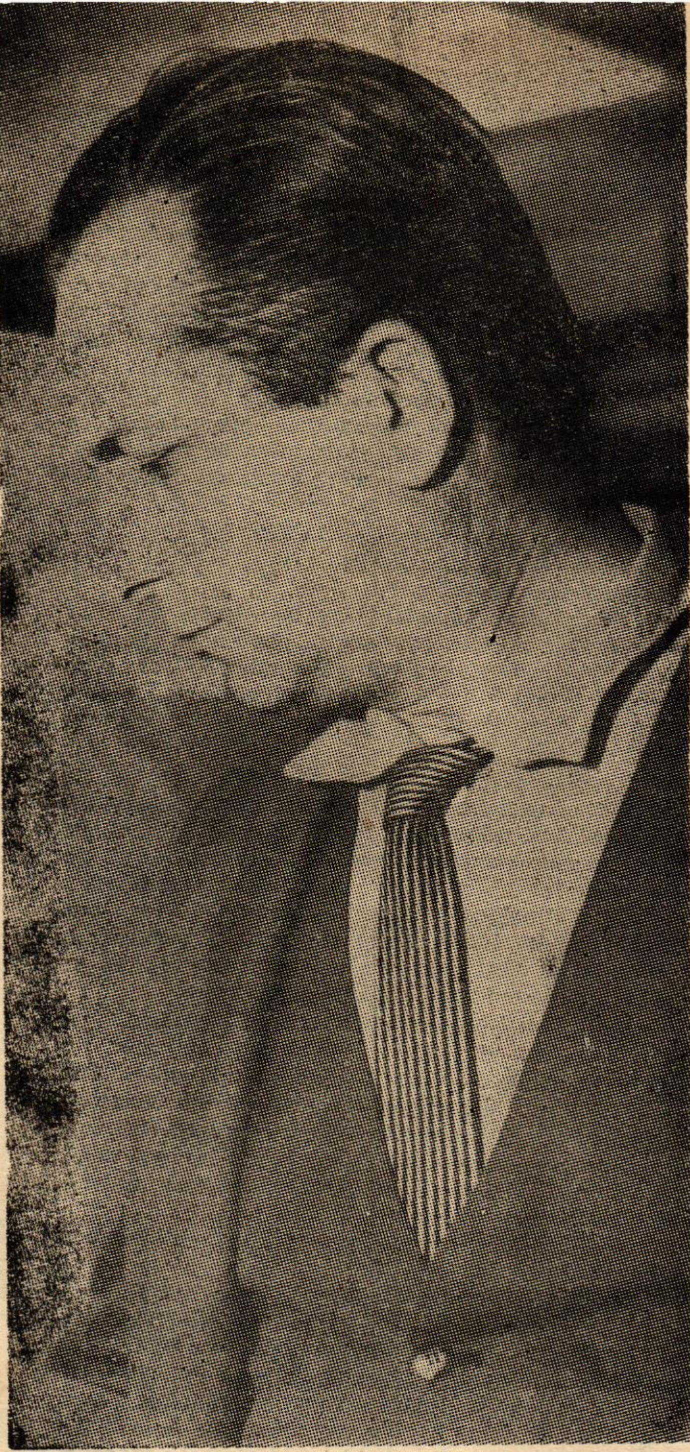
Savaşların toplumlarda ve insanlarda yol açtığı çöküntüleri anlatan pek etkili bir roman okumuştum: Yaşlı baba, geceleyin yatağından kalkar, ayaklarının ucuna basarak mutfağa gider, kimse görmeden dolaptan ekmeği çıkarır ve... tam bir dilim keserken karısı yakalar onu :

— Çocukların payını mı yiyorsun? diye adamın elinden ekmeği alır. Çünkü ekmek azdır ve evde herkese hesapla, dilim dilim dağıtılmaktadır. Ertesi gün torunlarının, çocuklarının «ekmek, ekmek!» diye ağlıyacaklarını bildiği halde, yaşlı adam, gece kalkıp hırsızlık etmekten kendini alamamıştır. Kızmaktan çok acınır bu adama. İnsanı düşürmek, aşağılatmak, insanlıktan çıkarmak için, düşünün, toplum ne tuzaklar kuruyor! Ama açlıktan ölen yok.

Batılı bir düşünür, «Bir yerde yoksulluk artıyor mu, zenginler de çoğalır.» diye yazar; onun gibi, bizde de muhallebici, tatlıcı dükkânlarının çoğaldığını gördükçe içim cız ediyor. Üsküdar çarşısında tatlıcıdan geçilmemesi nedendir? Evlerinde tatlı pişiremiyenlerin nefis körletmesi için, başka bir şey değil. Bir avukat, ikindi vakti Adapazarı'na inmiş, müvekkili karşılamış onu ve :

— Buyurun bir yemek yiyelim, diyerek lokantayı göstermiş.

Avukat, «Yemek saati değildi, bu davetten ötürü pek şaşırdım.» diyordu. Gerçekten de, kasabalarımızda lokantaların sürekli olarak yemek vermeleri, zenginliğimizi mi, yoksa yoksulluğumuzu mu gösterir? Yemek saati imiş değilmiş, fırsatını buldukça lokantaya dalmak, bana sorarsanız, acıkmanın kontrol altına alınmadığını, demek ki her an yemek yiyebilecek bir durumda bulunulduğunu anlatır. Bu yüzden, sadece karınlarını doyurmak, kimi insanımızı mutlu kılmağa yetiyor. Mutluluk, bu bakımdan ucuzlamış demektir. Çorba pilâv veren muhallebicilerdeki çocuk garsonların, iş saatlerinde neşeden itişip kakıştıklarını gördükçe hep bunu düşünürüm. «Bizim sosyalistlerimiz yoksullukta eşitlik istiyorlar.» diye yazanlar haksızdır. Sosyalizm, açlığın ortadan kalkmasından sonra başlar. Açlığın yok edilmesi ise, bir ekonomik doktrin sayılamaz. Neden derseniz, kapitalist ülkeler, aç adam bırakmamak ülküsü uğrunda başarılı çabalar harcamışlardır. Açlık haksız bir durumdur, ama açlığın ortadan kalkması ile haksızlığın, kökü kazınmış olmaz. Aykırı görünecek ya, haksızlıkların çoğu, bir takım çaresizlerin karnını doyurmakla başlar. Daha düzenli, daha haklı, daha

Nuri İYEM

1 — Genel bir bakışla resim sanatımızın bugünkü durumunu nasıl buluyorsunuz?

2 — Resim sanatı konusunda içerde ve dışarda daha etkin bir sonuca varabilmek için ne gibi çareler düşünülmelidir?

3 — Bizdeki resim eleştiricilerini yeterli buluyor musunuz, dışardan getirilecek eleştiricilerin resim sanatımızın değerlendirilmesinde gerçek bir fayda sağlar mı?

4 — Kendine has özellikleri taşıyacak bir «Türk Resmi» ne gibi meselelere değinmelidir?

nuri iyem diyor ki

I — İstanbul, Ankara gibi illerimizde sık sık resim sergilemek suretiyle etkenliği elinde bulunduran orta yaş ve gençlik ressamlarının çoğunluğu soyutçudur.

Pentür denilen resim sanatının doğmuş ve gelişmiş olduğu bütün batı dünyasında - bazı sosyalist memleketlerde bile - yaygın olan, tutmuş bulunan eylem; soyut resimdir.

Demek ki resim sanatının bu değişimine, batı ressamlarının çoğunluğu gibi, Türkler de uymuşlardır. Bence sakıncalı olan bir davranış değil bu. Tersine, tıpkı kapalı ekonomiye benzeyen bir bölgesel,

mutlu bir toplum ülküsü ile çırpınanlar, yazanlar, savaşanlar için, kimilerinin :

— Karınlarını doyurşak susarlar... demeleri bundandır. Çünkü kafanın ne olduğu gereğince anlaşılmamıştır daha. Bu bakımdan, toplumu mide düzeyinde, mideye bağlı, mideden kurulu sayanlar, gerçekte yoksulluğun kaldırılması için çalışanlar değil, buna karşı duranlardır.»

ya da millî resim amacı gütmek; sakıncalıdır.

Bana göre, bu günkü Türk resmi, geçmiş dönemlerin tümünden daha çok, şimdi dünya yüzüne açılabilen olgunluğa varabilmiştir.

Özellikle meksika deneyi, gelişen ya da değişen anlayışa tıkalı bölgeselliğin - konu olarak isterse dünyanın hak bellediğini yankılasın - umursamazlıkla karşılandığını göstermiştir. Bu soya bağlı akım, öncü değil, en ardçı oluyor.

2 — Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü - hiç vakit geçirmeden - Ankara - İstanbul gibi büyük illerimizde toplanmış olan ressamlarımızı, kendi aralarında toplanıp, tartışmaya buyur etmelidir. İçerde ve dışarda daha etkin sonuçlara varabilmenin çareleri yönünden özellikle akademi dışında, resimle hayatını sürdürebilenlerin düşünceleri bir değer taşıyacak niteliktedir. Söz gelişi, D grubu gibi geçimini toptan devletin sırtından çıkaranların, dışarda resimle yaşamını sürdürmek çabasını güdenlerin çektiklerinden ne haberi olabilir?

Onlar, Türkiye'deki ortamın dışındadırlar. Türkiyedeler ama, LİMONLUK ta bulunyorlar. Dışardaki sert ve dondurucu, karşın olanaklardan - 25 yıldır - korunmaktadırlar.

3 — Resim sanatı üzerine, kendini bir ressam gibi, resme adamış eleştirici yoktur bizde. F. Adili ve resme karşı bir yaşam boyu sürmüş ilgisini saygı ile karşılarım. Şimdiler de, H. Asılyazıcı gibi gençler de var. Bunlar iyi insanlar, resmin yaygın olması ve sevilmesi için güçlerince de çalışıyorlar. Onların bu çabaları, unutulmaz iyiliklerdir elbette. Söz gelişi, F. Adil, Balaban'ı Cemal Tollu'ya karşı savundu. D. grubunu da Çallı Kuşağının sultasına karşı, Ama yeniler gurubunu da, bağnazlara karşı savunan gene F. Adil'dir. Bu çabalarının tümü, Türk resminin gelişiminde, Onun anlayışlı ve erdemli davranan bir olumlu kişi olduğunu ispatlamıştır.

Nedir ki, resme tüm olarak kendilerini veremiyorlarsa, ve batıdakiler çapında kitap, çıkaracak çabalara yönelemiyorlarsa; olanakların ve ortamın yeterli olmayışındandır. Durumun yetersiz kılmasına karşın, ben gene de dışardan seçici getirilmesine karşıtım. İyi ama resim ve heykel seçmelerimizde, salt kendi bildiğini okuyan, bizim kanılarımızı hiçe sayan, D grubunun sultasından da (illâllâh) diye haykırasım geliyor.

Çoğu ressamlar gibi, ben de duymamıştım. H. Asılyazıcı anlattı olayı : 1962 yılında Tahran ve Karaşi'de, Çağdaş Türk resim sergisi şu sanatçılarla açılmış. Namık İsmail - Ahmet Ali Paşa - Halil Paşa - İbrahim Çallı - Osman Hamdi - Hüseyin Z. Paşa - Süleyman Sezgit - N. Ziya - Hakkın rahmetine kovuşmuş bu ustalardan sonra; Hikmet Onat ve Feyhaman Duran gibi yaşayan iki yaşlı usta ve Ali Avni Çelebi ile Cevat Dereli, Z. Kereroğlu - H. Mercan - Hasan Kavruk'tan sonra, olduğu gibi - ölü ve diri - 8 D grubu üyesi, Ve tabiî ki, sergi komiseri olarak N. Berk sergiyi götürmüş.

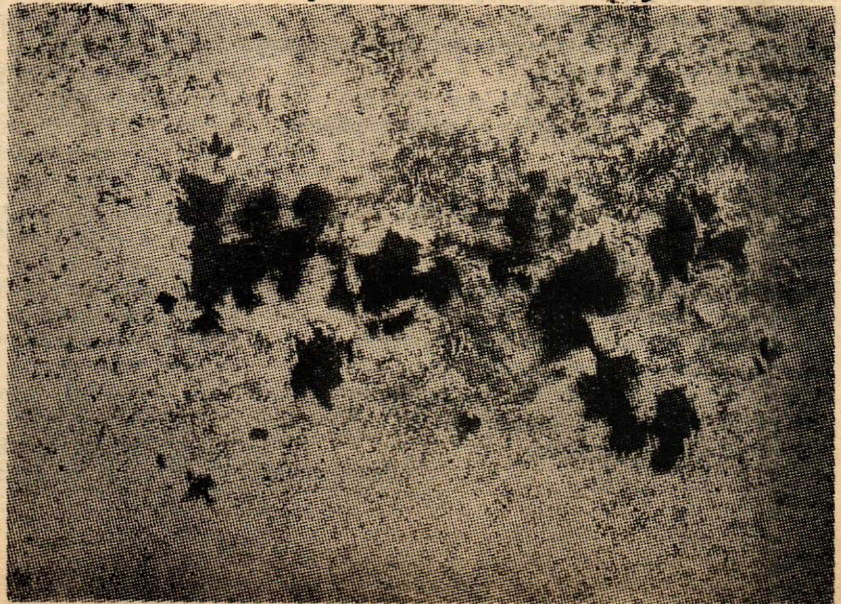
Önümüzde gerçekleştirilmesi düşünülen, bir de Yunanistan'da Çağdaş Türk resim ve heykel sergisi var. Bunda da, D grubunun Türk Çağdaş resmi üzerine vereceği yargıyı bekliyoruz.

Hiç değilse, yabancı biri gelince, D grubu sanatçılarının yanında, dışardan katılabilenlerin sayısı çoğalıyor. Nedir ki, D grubu uluslararası ünü olan eleştiricilerden sonra, - Hani Aliye Berger'in birinci olduğu yarışmadan sonra - ancak anlaşılabileceği yabancı eleştiriciyi getirmenin çaresini bulmaktadır.

Bence, değerlendirmede en uygun olanı; Her etkin durumda olan eğilimi temsil eden 4 - 5 akademi dışındaki ressamı, F. Adil, H. Asılyazıcı gibi bir kaç yazarı, Teknik Üniversite'nin resim ve heykel ile gerçekten ilişkin bir mimarı, Güzel Sanatlar Akademisinin de iki üyesi bu işe yeterdi.

4 — Yaşama temposu Türkiye'de geçen, Türk soyutçularının, bu yaşamdan ve olanaklarından kalkındığını, renkte olsun, biçimlemede olsun elbette ki D grubundan daha bilinçli olarak kendilerine özgü bir eylem içinde olduklarını bilmemiz gerekir artık.

Unutmayalım ki, D grubu tümü üyelerile daha bundan bir kaç yıl önce, İstanbul'daki Fransız Kon-

Nuri İYEM'in bir tablosu

solosluğunda ve Fransız Konsolosunun daveti ile (PARİS, EKOLÜNÜN TÜRKİYE TEMSİLCİLERİ) adı altında sergi açmışlardır.

Diledikleri kadar, nargile içen, ya da köylü, merkep ve kilim motifleri ile resimlerini bezesinler, Onlar ne bölgesel ne de millî değillerdir. Öyle ama, söz gelişi, şu Paris ekolünün mümessillerinden biri olan N. Berk, beni ve benim çevremde gelişiyor sandığı akademi dışındaki soyutçuları, soysuzlaşmış sanat yapmakla suçlandırdı bir yıllıktaki yazısında. Oysaki, ben, şu soyut eylem içinde tam on yıldır çabalayarak, kendi kanılarımın bir deyişi olana varabildim. Bunu, O ne görebilmiş, ne de izlemiştir. Geleneksel kurallardan arınmış; bağımsız ve nesnel bir leke düzeni, - enformel bir taş - eylemine varma uğruna tam 10 yıl harcadım. Bunu, bu çabayı N. Berk bir yana ya, ancak beni yakından izleyebilmiş olanlar, yeni fark edebildiler.

Resimlerimi Poliakofa, Dübüfeye ve Buri'ye benzetenler çıktı. Neden? Çünkü ıspatül kullandığım ya da röliyef resim yaptığım için. Oysaki, onlara, benzer olarak görülenler araçlardı.

Geleneksel kurallardan arınmış, bakımsız ve nesnel leke düzenleri içinde, getiregeldiğim, işte bu öz önemli idi. Buna değinebilecek güçteki eleştiriyi de, ben göremedim yurdumda.

Çok güç bir şey miydi buna varmak? Değil, asla değil. Değil ya, ötede çoğu ressamlarımız bile, toptan (geleneksel kural ve bağıntılardan kurtulmak) diye özetlediğim sarmaşıklardan ve baskılardan kurtulabilmiş değillerdir. Çünkü onlar, hâlâ resmin geçmişte olduğu gibi, bir işe yaramasını - az veya çok - istemektedirler. Bundan kurtulmak, onlara korkunç geliyor. Ruh topallığı bu, ille de koltuk değneği arayacaktır.

Kendi payıma, hayatımı yatırdığım ve önem verdiğim tek alanda, yurdumdaki yetersiz ortamda, yok olma bahasına da olsa, gerçekleştirmeği göze aldığım bu resim nedir?

Kendi yaşamamda, aşk gibi, iki cins arasındaki - ferman dinlemez - bağlılık gibi, resmimin işte böylesine gerçek gereksinmeye dayandığını görmek ve Onu bir öz halinde yankılamak.

Bir özgür iç yargı ve kafanın yordamı, ışığı altında, en somut alana, benim için en gerçek olana, - aşk dediğime - yani, asıl gereksinmeye dayanmalı, ondan doğmalı idi resim. Her sınıftan insan, nasıl öşık olursa, her sınıftan insanın aşğı, nasıl kendine özgü görünüşleri taşırsa; resim yapmakta, tıpkı tıpkısına böyle bir eylemdir artık benim için.

Bay Huruşçof'tan, N. Berk'e değin bazı insanlar - ister komünist, ister faşist olsunlar - diledikleri kadar dünya resmini, burjuvazinin açmazları gibi görsünler; bu günün dünya resmi, ne katolik kilisesine, ne burjuvazinin çıkarına, ne de her hangi bir dünya görüşünün kanadı altına sığınan, o eski idealizmin, türlü yalan dolanına bürülü değildir.

Sonsuza değin giden, bir yalnızlık ve ıssızlık içindeki insanın, işte bu özür açısından, insan - dünya gerçeği içinde, kendi var oluşunu, gerçek olarak ıspatlayan resmi, ancak eski baskıların, alışkanlıkların, koltuk değneklerinin tümünden arınarak, görebilmeyi başarırsak; yapıştırma ve yakıştırma olmayan, kendiliğinden doğan, bölgesel ya da millî özellikleri taşıdığını da görebiliriz. Şimdi söyleyeceklerim, bağnaz sosyalistlerin pek kızdığı ve inanmak istemediği bir gerçeği açıklar :

Komşumuz Rusya 1912 lerden 1922 ye değin, soyut eylem içinde, dünya yüzünde söz sahibi bir kaç sanatçıya malikti. 1922 de ne oldu ise oldu, soyutcular gözden düşürülüp, (yabancı) eğilimler taşımakla damgalandılar. Ve ötede bağnaz, akademik sosyalist ressamlar, heykelciler, alabildiğine devlet himayesine geçirildiler. Sonuç şu :

Uluslararası gösterilerde hiç bir ilgi uyandırmayan, üzerinde olumlu bir tek söz edilmeyen resim, Rus resmidir, Rus heykelidir. Oysaki, yaşadığımız ve tanıdığımız dünyadan bambaşka olanaklarla güdülen bu beldeden, dünya yüzüne ilginç yapıtlar, üzerinde durup düşünülecek yep yeni deyişler çıkarabilirdi de. Çıkabilirdi ama, eğer sovyet rejimine asalak olmuş, hiç bir kişiliği olmayan akademikler, Rus ileri ve özgür resmini susturmasalardı.

Şimdi, şu sıra, — ne övünmek budalalığı içinde, ne de züğürtçe bir teselli de bulunmak amacı ile söylemiyorum ve kendi toplumsal dramımızı da unutmuyorum — bütün zorlu durumlar, yetersiz olanaklarla beraber, Türk resim heykel sanatı, uluslararası sergilerde, geçmiş dönemlerin tümünden daha ilginçtir ve kendi uyanık, ileri özlemlerini, gerçeklerini yankılar durumdadır.

İşte bu değişme ve gelişmeyi küçümsemem de. Türk resmi, heykeli için (kendine has özellikler taşıyacak) problemlere eğilirken; iyi düşünelim, rasgele özellik reçetelerinden sakınalım, derim. Kendi üstüne devrik, dünyaya açılamayan bir resme gitmek, en kolayıdır.

---

ihtiyar değirmen

Sonu başlasa yalnızlığımızın
Uyanır ihtiyar değirmene kapanırım
Sularla kaybolup gider yaşadığım kulübeler
Ellerimle ördüğüm haziranlı gece
Rüzgârda ezilmiş kuvvetim
Budalaca bir denizin kumsalından sevgiyle dönüşüm
Güneyden genç kollarımla
Gün beyazca dolar karanlık için
Sevmediğim kara bir şeydir beyazda kaybolan
Gölgeli ışıklarım
Geceden kırlarıma dolan atlar
Bırakılmış ölgün bir aydır değirmen
Toprakların içine girmişim
Yanımda yaşar dağ ateşleriniz
Yabancı bir dağdan gelen haberler
Sizinle çok değilim
Kalkıyorum ihtiyar değirmene sığınıyorum
Canlı bir insan sesi yenilmelerimde
Ben değilim halbuki bütün gecede duran
Henüz sizleri bile tanımıyorum
Kendimden başkası olsam

Önder GÜRCAN

FİKRET ADİL

1 — Genel bir bakışla resim sanatımızın bugünkü durumunu nasıl buluyorsunuz?

2 — Resim sanatı konusunda içerde ve dışarda daha etkin bir sonuca varabilmek için ne gibi çareler düşünülmelidir?

3 — Bizdeki resim elesştiricilerini yeterli buluyor musunuz, dışardan getirtilecek eleştiricilerin resim sanatımızın değerlendirilmesinde gerçek bir fayda sağlar mı?

4 — Kendine has özelikleri taşıyacak bir «Türk Resmi» ne gibi meselelere değinmelidir?

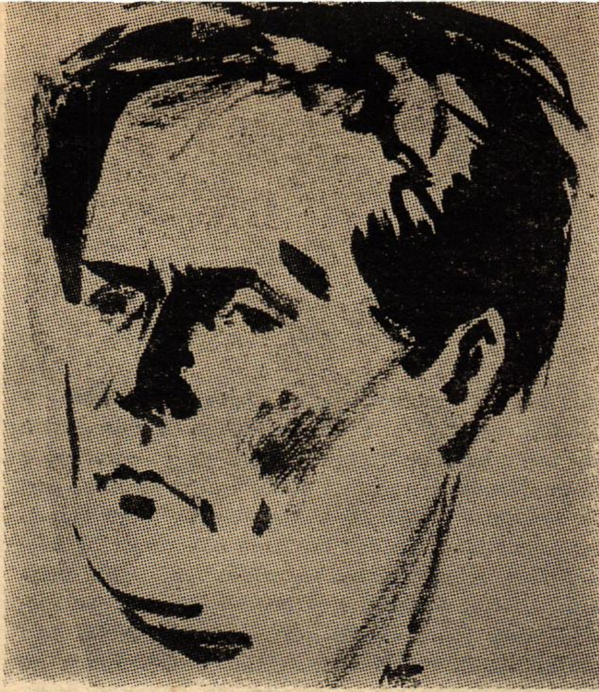
1 — *Müze ve kitaplık yokluğu, Güzel Sanatlar bölümünde Avrupa'ya öğrenci gönderilmemesi, bizi, dünya şaheserleriyle ancak aldatıcı (reproduction) larla karşılaştırıyor, yabancı yayınlardan elde edilebilen bilgilerle moda akımların şaşırtıcı etkileri altında bırakıyor. Buna Devletin plastik sanatlara ilgisizliğini de eklemek zorundayız. Çeyrek yüzyıl var, Devlet yapılarına yüzde bir oranında resim ve heykel yaptırılması ile ilgili bir kanun tasarısı hazırlanmıştı. Daha onaylanmadı. Ankara'da yıllık Devlet sergileri için başlangıçta bir yer sağlanmıştı, vaz geçildi, bu sergi şimdi sığıntı durumundadır. Halkevleri resim için olumlu davranışlarda bulunmuştu. Onların dağıtılması ile çok şeyler yitirildi. Bu bakımlardan resim sanatımızın bugünkü durumu için parlak diyemeyiz. Ancak, Cumhuriyetin ilk günlerinde Avrupa'ya gönderilmiş ve oradan dönmüş olan bir avuç sanatçının açtıkları çığırlı o günden bu yana kendi çabalariyle Paris'e gidip yerleşmiş az sayıda sanatçının çalışmaları ile yine de varlığımızı gösterebiliyoruz.*

2 — *Yukarıda saydığım engeller ortadan kaldırılırsa daha etkin sonuçlara varabiliriz.*

3 — *Bizde resim eleştirmesi diye bir şey olduğunu ileri süremeyiz sanıyorum. Nerede kaldı ki eleştiricilerin birer rolleri olduğu da ileri sürülemez. Eleştiriciler, genellikle, sanat konuları üzerlerine değer hükümleri vermeğe kalkışan ve çoğu zaman aldanan kişilerdir, yeterli olup olmadıklarını, ele aldıkları sanatçı için olduğu gibi, zaman gösterir.*

Geçenlerde memleketimize bir yabancı eleştirmeci geldi. Avrupa'nın değişik memleketlerine gidecek Türk Resim ve Heykel Sergisine katılacak eserleri seçecek jüriye başkanlık etmek için çağırılmıştı. Sorunuz bu olayın tartışmasına yol açacaktır. Ben de sorayım, bunda gerçek bir fayda var mıdır? Sanmam ki olsun.

4 — *(Kendine has özellikler taşıyan bir Türk resmi)nden ne demek istenildiğini kavrayamadım. Kendine has olmayan özellik var mıdır? Türk resmi ne demektir? Türk sanatçısı tarafından yapılmış resim denilmek isteniyorsa başka açıdan, eski ve klâsik çağlardaki (ekoller) gibi ele alınmak isteniyorsa başka açıdan üzerinde durulabilir. Örneğin Fransa'da bulunan Türk ressamlarından bir kaçı (Paris ekolü) sergilerine alınmıştır. Sorunuzu daha açık ortaya koymalıydınız.*

adnan turani

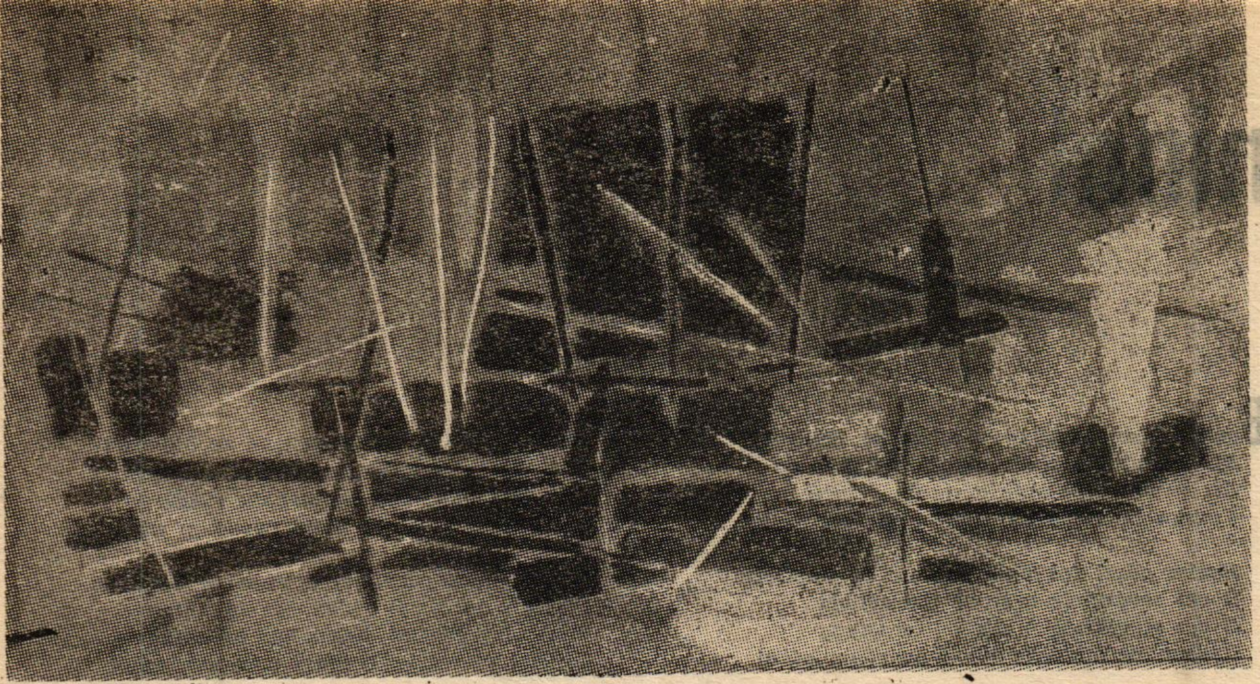
Adnan TURANİ Muammer Bakır'ın fırçasiyle

Memleketimizin ressamları aşağı yukarı yüzelli yıldır yapıt vermektedirler. Bu yapıtların doğduğu yıllardaki çağdaş sanat olaylarını göz önünde tutarsak bunların çağlarının anlayışına uygun olup olmadığı anlaşılır. Bu görüş yanında, bir çağın anlayışına uygun yapıt vermek de yaratıcı olmak demek değildir. Yaratıcı olmak için bir çağın problemlerini yaşamış olmak ve bu problemlere karşı kişisel davranışlarını boya sanatı içinde göstermek gerekmektedir.

Bu açıklamaya göre Şeker Ahmet Paşa'dan bu yana ressamlarımızın yapıtlarını incelersek, hangi ressamların çağlarının problemlerine kişisel bir değinişle cevap verdiği anlaşılır.

Şeker Ahmet Paşa Bulanje ve Jerom gibi Fransız tarihî - hikâyeci ressamların yanında çalışmasına rağmen yurda getirdiği anlayış Coubet'nin realizmiydi. Fransa'da, Şeker Ahmet Paşa'nın yurda döndüğü 1870 yılına kadar hâkim olan akım realizmdir. Demek ki, bu ressamımız Jerom ve Bulanje'nin yalama resim anlayışı yerine Courbet'nin gerçekçi ve çağdaş anlayışını getirmişti. Fakat Fransa'da 1874 de yeni resim görüşlerine temel olacak empressiyonizm gibi bir akım çıkmasına rağmen bizde bu görüş Şeker Ahmet Paşa'dan sonra 1880 yılında Avrupa'ya gidecek sekiz yıl resim öğrenimi yapan Halil Paşa tarafından da getirilememişti. Demek ki, böyle yeni hamlelerin dayanacağı bir temel olmadan yurt dışına çıkmak yararlı olmuyor. Hiç şüphesiz yeni akımlara yönelebilecek bir ressamın sanatta çağdaş gidişi izleyebilecek duruma gelmiş olması gerekmektedir. Bu kültür ve palet deneylerine sahip olmadan giden Çallı ve Feyhaman kuşağı da Batı'dan gerektiği gibi yararlanamamışlardır. Çallı 1914 de yurda döndüğü zaman empressiyonist okulun şefi durumunda idi. Ancak sonraları ressamlarımız tarafından anlaşıldığı gibi kendisi bir tek empressiyonist anlamda yapıt vermemişti. Demek ki, 1914 de yani empressiyonizmin ortaya atılışından tam kırk yıl sonra bu akımın öğelerinden uzak bir empressiyonizm yurda tanıtılmıştı. Buradan çıkarılacak sonuç Çallı ve çağdaşlarının empressiyonizminden sonra Avrupa'da çıkan post-empressiyonistleri yani Cézanne'ı, van Gogh'u ve Gauguin'i fovistleri, kübistleri ve bu ressamlarımızın yurda gelmelerinden önce ortaya çıkan soyut sanatçıları hiç izlemedikleridir. Öyle ise Çallı ve arkadaşları ne getirmişlerdir? Getirdikleri sözünü söylemiş, olanakları tüketilmiş bir akımın virtüyoz, çalak ve yanlış anlaşılmış bir görünüşüdür. Anladığımız ve Çallı arkadaşlarının çağdaşlarının çağdaş sanat görüşlerine tamamen yabancı kaldıklarıdır.

1926 da Avrupa'ya giderek fovist, kübist ve ekspressiyonist akımları yurda getirenler de bu getirdikleri akımların çağlarını yitirmiş ölü dalgalar olduğunu sonları görmüşlerdir. Onlar da devirlerinin üzerlerine çıkacak bir kültürle buradan gitmemişler ve orada okul eğitimi sınırlarının dışında kalamamışlardı. Devletin gidenlerimizden bir diploma istemesi yüzünden sanatçılarımız hoca baskısının altında kıpırdayamamış olabilirler. Sonuç çıkarırsak 1932 dolaylarında yurda dönen

Adnan TURANİ'nin bir tablosu

sanatçılarımız çağdaş anlayışlara yaklaşmışlardı fakat çağın problemlerini halletme yoluna girememişlerdir. Hiç kuşkusuz ressamlarımızdan bazıları çağın yöneldiği görüşleri sezinlemişlerdir fakat çağın akışı içinde yaratıcı bir çabada bulunarak kişisel söz söyleyememişlerdir. Bugün çağımızın bir dünya görüşü olan astraksiyona ve non figüratife yönelme çabaları ancak pek cılız bir kımıldama ile 1950 den sonra başlamıştır. Halbuki 1911 de dünya resim sanatına açılan abstraksiyon kapısı 1932 de Paris'te sergilenen Abstraction - Création sergisi ile apaçık görülmüştü. Yurdumuzda ise 1932 de resim sanatı maniyere olmuş bir empressiyonizmden ibarettir. İşte eğitim eksikliği yüzündendir ki Avrupa'ya giden sanatçılarımız çağdaş akımlara uyacak kültür ve boya deneylerine bir türlü girememişlerdir. Avrupa'nın yüz yıllar boyunca kazandığı boya olanakları böyle kısa bir süre içinde elde edilemezdi. Abstraksiyonu izleyebilmek için Cézanne'ı, Gouguin'i, onların çıkardıkları post-empressiyonizmi onlardan da sonra Picasso ve Braque'ın kübizm ve analitik kübizmini, Delaunay'in rayonist fikirlerini, Matisse ve arkadaşlarının renk ve form fovizmini, Almanya'da ortaya çıkarak zamanla bütün Avrupa sanatını etkileyen ekspressiyonizmi ve fitürizm ve benzeri görüşleri izlemiş ve bu cereyanların çıkmasına sebep olmuş olan endüstri ve harp psikozunu bizzat yaşamış ve duymuş olmak gerekiyordu. Ya da bazı kültürel ve sosyal faktörlerin eksikliği yüzünden bazı ressamlarımız bütün bunları öğrenmiş olmalarına rağmen bir iç yaşantısının dışa vuruluşu olan boya resminde istediklerini verememişlerdir. Ancak II Dünya Savaşının sosyal bünyemizde yaptığı değişiklikler bu yeni sanat atılışlarına doğrudan doğruya katılmamıza sebep olmuştur. Bugün Alaska'dan Japonya'ya kadar bütün dünyada soyut resim sanatı anlayış görmektedir. Uluslararası açılan sergilerde yapıtların 1000/980'i soyuttur. İşte hâlen yurdumuzda da bu soyut sanat görüşü yapıtlarını vermektedir. Memleketimizde yetişmekte olan genç sanatçılarımıza verilen eğitim Batı ile ayni görüş alanındadır. Ayrıca içinde bulunduğumuz XX. yüz yılın ikinci yarısı boyunca yurdumuzda verilen yapıtlar çağımızın sıkıntıları ve hayallerine paraleldir. Daha sağlam bir görüşle diyebiliriz ki, günümüzün ressamları yalnız çağımızın sanat endişelerine değil, çağın akışına uygun yapıt vermektedirler. Sonuç olumludur.

Bu sorudan sanatımız dış memleketlerde tanıtılması ile içerde halka mal edilmesi problemlerini anlıyorum.

Dışarda tanıtılması için yurdumuzda diğer ulusların sanatçılarının da katılacağı biennale'lerin açılması gerekir diye düşünüyorum. Bu gibi Dünya çapında sergiler hem turistlerin, hem de yabancı sanatçıların bakışlarını yurdumuza çevirmelerine, sanatımızı ve sanatçılarımızı tanımalarına yardım edecektir.

Bu gibi sanat olaylarının dünya basınını da ilgilendireceği açıktır. Bugün Avrupa ve Amerika, sanatçılarını böyle tanıtmaktadırlar. Japonya da ayni yolu seçmiştir. Ressamlarımızın yapıtlarını dış memleketlerde sergilemeleri istenilen sonucu ver-

ninni

Benim güzel çocuğum uyusun ve büyüsün
Bir masal ülkesinde gerçeğin ortasında
Bir masal ülkesinde gerçeğin ortasında
Uyusun ve büyüsün ninni çocuğum ninni

Benim güzel tosunum uyusun ve büyüsün
O acı sevgisinde o sıcak toprağında
O acı sevgisinde o sıcak toprağında
Uyusun ve büyüsün ninni çocuğum ninni

Benim güzel çocuğum uyusun ve büyüsün
Kuşların ötüşünden baharın gelişine
Kuşların ötüşünden baharın gelişine
Uyusun ve büyüsün ninni çocuğum ninni

Benim güzel tosunum uyusun ve büyüsün
Çatlamış avuçların karşısında rüzgârın
Çatlamış avuçların karşısında rüzgârın
Uyusun ve büyüsün ninni çocuğum ninni

Benim güzel çocuğum uyusun ve büyüsün
Söylesin şarkısını atılan her tohumun
Söylesin şarkısını atılan her tohumun
Uyusun ve büyüsün ninni çocuğum ninni

Benim güzel tosunum uyusun ve büyüsün
Kumral saçı dağılsın erikler çiçek açsın
Kumral saçı dağılsın erikler çiçek açsın
Uyusun ve büyüsün ninni çocuğum ninni

Nurer UĞURLU

---

memiştir. Çünkü yabancılara genel olarak Türk resmini tanıtmış fakat ressamlarımızın kişiliğini tanıtmamıştır. Yalnız bir tek ressamın dışarda sergi açması daha olumlu sonuçlar vermiştir, görüyoruz.

Sanatçılarımızın yapıtlarını halkımıza tanıtmasına gelince, bunun için en etkili yol devlet himayesindeki galerilerde sergiler açmak değil, kişilere ait galerilerde açılan sergilerle resim piyasası yaratmaktır. Küçücük İsrail'de halk hediye için kuyumcu dükkânlarına değil sanatçılarının atölyelerine koşmaktadırlar. Ayrıca tek akademili Türkiye'den, çok akademili Türkiye'ye yönelmek zorunluğu da vardır.

Bizde büyük bir çoğunlukla resim eleştirmesi yapanlar ressamlarımızdır. Ayrıca eleştiriler ya yerme, ya övme niteliği taşımaktadır. Sanatçıyı izleyerek tanımak ve ona yol göstermek çabası eleştirilerde azdır. Ayrıca sanatçıya duyulan sevgi, ya da çekememezlik onun sanatına bulaştırılmakta ve ancak zamanla çözülecek karışıklıklar yaratılmaktadır. Ben sağlam bir eleştirinin yurdumuzda çeşitli görüşleri savunan galerilerin açılmasından sonra doğacağını sanıyorum. Böyle galeriler değişik ve birbirleriyle çelişen görüşleri değerlendirdikleri gün Batı'da olduğu gibi bizde de çeşitli akımların derhal bir gelişme sığınağı olabileceklerdir. Böylece değişik anlayışları savunan inançlı eleştiricilerde görülecektir. Dışarıdan eleştirici getirtilmesi faydasız değildir. Ancak tek seçici değil, çeşitli görüşlerin adamı bir kaç kişi.

Yüz yılımızın sosyal ve endüstriyel etkisi topluma olduğu gibi sanatçıya da baş kaldırtmaktadır. Sanatçı dış dünyanın materyalist görünüşünden bıkmış ve ondan kaçmaktadır. Sanatçı huysuz ve âsi olmuştur. Sanatçının çağına vereceği cevap bu toplumsal ve endüstriyel faktörlerin baskısını duymasına ve göstereceği kişisel tepkiye bağlıdır. Yüz yılımızın bilim ve teknik alanındaki başarılarının akışı korku vericidir. Bunun için sanatçı kendi içine sığınmıştır. Bu yüzden kişisel davranışların boya ile anlatımı önceden bilinemez. Ancak benim sezinlediğim soyut sanatın yeni doğduğu ve büyüme çağına erişt'ğidir. Figüratif sanat nasıl binlerce yıl süregelmişse, soyut sanatın da uzun ömürlü olacağına inanıyorum. Yalnız kendine özge bir türk resmi bugünün sanatçısının problemi olamaz. Çünkü hiçbir zaman Rembrandt ben Hollanda sanatını yapıyorum diye düşünmemiş, Picasso hiçbir zaman İspanyol resmini yapmak üzere tuvalin başına oturmamıştır.

TURAN EROL

Turan EROL Adnan Turani'nin Fırçasiyle

1 — Doyurucu değil. İnsan bunu yurt içinde veya dışında açılması düşünülen büyük sergilere katılmak üzere gönderilen eserleri bir arada görünce anlıyor. İyi resim çok az. Biz ressamlar günümüzü resimden başka işlerle geçiyoruz. Günlerce, aylarca resim yapma, resim düşünme, okuma, görme, sonra başın sıkılınca iki fırçada bir şaheser çıkarmayı umudet... Olmuyor elbette.

2 — İyi eserler değerlendirilmeli. Ankara, İstanbul, ve İzmir'de birer büyük müze ve galeri açıldıktan başka «Bölge Kültür ve Sanat Merkezleri» kurulmalı, Milletlerarası sanat sergilerine geniş ölçüde katılmalı, bu sergilere kabul edilen eserler Devlet tarafından satınalınmalı. Daha böylece bir sürü iş. Fakat hepsinden önce güzel sanatların gerekip gerekmediği konusunda kesin sonuca varmalı, Devlet baba güzel sanatların gerekliliğine inanmalı.

3 — Bizde en iyi resim eleştiricileri ressamlar arasından çıkar. Devlet Resim ve Heykel Sergisinin eski yönetmeliğinde, memleket ölçüsünde tanınmış iki eleştiricinin Jüriye alınmasını gerektiren bir madde vardı. İlgililer dört bir yanda eleştirici arar dururlardı da bulamazlardı, sonunda bazı edebiyatçıları eleştirici adı altında jüriye çağırırlardı.
Bugünkü durumda dışarıdan eleştirici getirmenin faydaları var. Dışarıdan gelen eleştirici, bizim kendi aramızda kurduğumuz hiyerarşiden habersiz, bildiğini okuyup gidiyor. Arada atladıkları oluyorsa da dışarıdan gelen eleştiricilerin eserlerimizi uluslararası bir mihenge vurdukları sonucuna varıyorum.

4 — Bu zorlamayla olacak bir şey değil. «Ben Türk resmi yapacağım» demek, «Ben artık nonfigüratif yapıyorum» demek kadar garip. Bugün resim sanatında uluslararası bir dil var. Bu dili sanatçılarımız kendilerine göre işliyorlar belki de... Toplumumuzun, yaşayış tarzımızın, geleneklerimizin, mantığımızın sanatımız üzerindeki izlerini bulup gösterenler çıkar birgün.

---

kalanlara

Kim ürküttü her sabah dönmiyecek kuşları
Bilinmez bahçelerin korkunç uzaklığına
Yırtarak mavisini çığlıklarla bir göğün
Hep öyle birden ürpertir o kanat vuruşları

Aramayın kopup giden çiçekleri gizlice
Sularını bütün eski sıcak günlerinizin
Tedirgin düşlerinizin karanlık toprağına
Bir ay vursa da ne iyi şimdi her gece

Ben taşıdım her gün biraz biraz ölümü
Bilmiyecek kimse nasıl aşk ile öldüğümü

Cevdet ATMACA

RAUF MUTLUAY

Efruz Bey

«Herkes seni —bizzat kendi kadar— tanır; bugün hiç kimse sana yabancı değil: Çünkü sen hepimiz değilsen bile hepimizden bir parçasın.» Ö. S.

Efruz Bey, Aralık 1919 da Vakit gazetesinde şu açıklayıcı notla yayımlanmaya başlıyor: «Fantezi roman: Memleketimize ait tiplerin ve bazı umumî meyil ve itiyatların Sanatkârane bir mübalâğa ile çizilmiş bir karikatürü.»

Ömer Seyfettin'in, bu adı taşıyacak bir romanla 1908 meşrutiyetinden savaş sonu 1918 ine kadar süren dönemin düşünce ve ülkü alanındaki karmakarışıklığını, birbirine aykırı teklifler ve akımlar arasında gidip gelen dengesiz aydınların celişmeli kişiliklerini yazmak istediğini biliyoruz. Ne var ki yazarının incelmemiş mizahçılığı, tefrika ilânının satırlarındaki «Sanatkârane mübalâğa ve karikatür» sözlerinin özür sınırlarını da geçerek en kolay hayâl kabalıklarına gelip dayanacak. Bunu bilerek yaptığını, ya da yazdıklarının kusurlarını bilinçle alıkoyduğunu sandıran sebepler var. Eserlerinin okunmasını, satılmasını isteyen, kaleminin gelirivle gecinmeyi özleyen bir hikâyeci; mesleği olan subaylığı, kolayca bulabileceği rahat memurlukları, desteği olacak bir parti egemenliğinde her türlü yardımı kurtuluş yolu saymayan bir bağımsız kişilik. «Bana ayda altı lira yeter. Asla memur olmak istemem. Ben yalnızım ve yapayalnız bir adam için namuslu ve muntazam yaşarsa bu para az değildir. Ben çalışmamda devam edecek tenha bir köşeye muhtacım; en uzak yerleri İstanbul'a tercih ederim.» (Y. Z. Ortaç - Portreler, 123) diyen bir göz tokluğu. Sonra, vakitsiz bir ölümü hiç akla getirmeyen dinç bir gençlik; önünde yazdıklarını düzeltmek, gazete ve dergi baskılarına yetiştirmek için üstünkörü geçilmiş yerleri yeniden işlemek için çok vakit var. Sağlığında hikâye kitapları çıkarmadığını biliyoruz. Ayrıca basıldığı söylenen Efruz Beyin nüshaları ortada yok. Şimdi elimizde 125 hikâye. Bunları kimbilir nasıl ayıklıyacaktı?

Ölümünü anlatan notları okurken tüylerim ürperiyor. Yirminci yüzyılda, İstanbul'da, ünlü bir yazar, dostları, tanışları, hayranları olan bir öğretmen; üstelik tıp fakültesi hastahanesinde bu kadar çabuk, bu kadar bakımsız, bu kadar belli olmadan, bu kadar yardım edilmeden nasıl kaybolur? Okuyun Ali Canib Yöntem'in anılarını. (Türk Dili 127, Günlük özel sayısı). Her tarafı acı olan bu sönüşün içinde bana en çok dokunanı şu satırlardaki saf hayıflanma; ölüm yatağında olduğunu anlamadan görevlerini aksatma korkusu: «İş berbat; nevraljiymiş. Ya çok sürerse... Biz çalışarak para kazanan insanlarız.. Mektep, gazete ne olacak?»

İşte böyle.. Gençsiniz, kuvvetli, sıhhatli, çalışkansınız. Yılların biriktirdiği bir pınardan hızla boşalıyor, dergilere, gazetelere her hafta bir iki yazı veriyorsunuz. Günlerden bir gün başınız ağrıyor; iki aspirinle bir ıhlamur içiyorsunuz. Boş geçen derslerinize, söz verdiğiniz yazıyı vaktinde gazeteye gönderemediğinize üzülüyorsunuz.. Ve on gün sonra ölüyorsunuz.

Bu hızlı sonuç kimin başına gelse ardında bırakacağı şeyler yarımdır. Üstelik Ömer Seyfettin, bana göre, doğuştan bir yetenekten çok emek ve çalışmayla sanatçıdır. Birkaç parıltılı şiir bırakıp gitseydi bu kadar yakınmazdım. Asıl, yeterince yetişip, özlediği olanaklara erişemediğine yanarım.

Tanzimattan bu yana, hemen bütün edebiyatçılarımızdan ayrı bir talihle taşrada doğan, rastgele bir öğrenim gören, bir miras desteğinden yoksun hayatında her zaman kendi emeğiyle geçinen, yaradılışına hiç uygun olmayan askerlik hayatından kurtulma çabasında fırsatlar gözeten, üstüste savaşlarda zorunlu olarak orduya giren, mutsuz bir evlilikten yoğun bir yalnızlığa dönen bu halk çocuğu, şüphesiz sanatının olgunluğuna eremeden gitti. Onun için Efruz Bey'de de öteki hikâyelerinde de kolayca göze çarpan kusurlar, bir hoşgörü hakkını kazanırlar sanırım.

Efruz Beyin çizgilerinde Ömer Seyfettin'in zıtlandığı, sinirlendiği, reddettiği herşeyi görmek mümkündür. Kalem efendiliği, hazıra konan konak, yaşaması, yalancı kahramanlığı, asillik iddiası, Osmanlılık kuruntusu, kavramlar sömürücülüğü, fırsatçılığı, sindirilmemiş kitap bilgisi, uydurma milliyetçiliği, toptan yargıları, esersiz çalışması, kof gururu, dönekliği ve inançsız aşırılıkları..

Öğreniminin değerini bilmemiş yarım bir Galatasaraylı. Bize mahalle mekteplerinin anılarını veren Ömer Seyfettin, temelli bir öğretimin özlemini çekmiş olmalıdır. Onun için bir mabeyn paşasının koruyuculuğunda Bâbıâli odalarından birinin dolgun maaşlı masalarından birine oturan ve hürriyetin fransızca karşılığını hatırlayamayan bu kayırılmış kişiye özel bir hıncı vardır. Ömer Seyfettin'in dileği, Koca Ali gibi vezir amcaya bile minnet etmemek, kimseye eyvallah dememek, kula kul olmamak, sırasında diyeti ödenen kolları kesip Hacı kasapların suratına çarpıvermektir. Bu hayat ülküsünü, Pembe İncili Kaftan'ın kahramanı Muhsin Çelebi'de daha belirli davranışlar halinde görürüz. Devlet memurluğu olmaz; büyüklerle ülfet etmez; zevali var diye ikbal is-

temez. Yiğittir, doğrudan ayrılmaz, ölümden çekinmez; çağrılınca sadrâzamın bile ayağına geleceği şüphelidir ama devlet, millet işine canla başla koşar; dünyaya minneti yok, nazarında şahla gedâ bir, şen, göğsü ilerde, başı yukarda; nâmerde muhtaç olmayacak bir gelirle vaktini okumakla geçirir, fukaraya, zayıflara, gariplere el uzatır, dindar ama mutaassıp değil. Şairdir ama ömründe tek kaside yazmamıştır. Onurlu ve mağrur, sessiz ve fedakârdır. Y. K. Karaosmanoğlu'nun Atatürk monografisinde, H. G. Wells'in tarihinden alarak tekrarladığı hikâyede Attilâ'nın Romalı patriçiye dediklerini, «Ben sizin gibi asil bir insan değilim; ama asil bir milletten'im.» Söylemek ister gibidir. İşte Ömer Seyfettin'in dileği. Herkesin birisinin adamı olduğu çağda, emeğinin bağımsızlığını kazanmak. Onun için Bâbıâli memurluğu, bir maaşın kulluğudur; belki biraz öğretmenlikte rahat etmiş olmalıdır. Kalem adamlığından vebadan ürker gibi, kaçar. Tanzimat romanı bize Bihruz Beylerin, Felâtun Beylerin hayatlarında bu bölümü biraz tanıtmıştır. Tevfik Fikret'in de o çevreden nasıl ayrıldığını biliyoruz. Bâbıâli kalemleri, kâtiplikle başlanıp vezirliğe kadar gidilen kapıkulluğu yolunun eşiğidir. Ahmet Vefik Paşa ile Abdülhak Hâmit Tarhan'ın 14, Recaizade Ekrem'in 15, Namık Kemal'in 17 yaşında girip biçimlendikleri yer orasıdır.

Efruz Beyden önceki Ahmet, «Allah'tan çok Abdülhamit'ten korkan» kâtip arkadaşlarının özel kuşkulariyle çekindikleri iki yanlı bir gösterişin adamıdır. Kayırıcı bir buyrukla göreve girdiği için âmirlerince hafiye sanılmasının yarattığı korkuya güvenerek, kendini bir jöntürk tanıtacak cömert davranışlarda bulunur. Oysa Ömer Seyfettin, bu açık yürekli, şakacı, muzip, içten adam; ne fısıltılı kahramanlıklara, ne yiğitlik söylentilerine, ne kuşkulu korkulara önem verir. Hiçbir zaman olduğundan başka görünmeyi düşünmemiş, meşrutiyet zaferinden pay istememiş, partisinin siyasal fırsatlarından yararlanma yollarını aramamıştır. Tersine Efruz Bey, ele geçmiş bir fırsatın, iyi kollanıp kullanılan bir tek anın adamıdır. Hikâyenin ilk sayfasına büyük bir müjdenin köpüğüyle girer. Hürriyetin ilânını yücelten sözleri, karşısında görmüş geçirmiş Köse mümeyyizi bulur: «İşte Sabah ile İkdam; ilânat taraflarını bile okudum. Öyle hürriyete dair bir şey yok.» O günün Osmanlı cemaatinin de daha sonraki Türk toplumunun da hürriyete ne kadar hazırlıksız olduğunu ancak şimdi düşünüyoruz. Köse Mümeyyizin nüktesini anlamayan Ahmet aptallaşır, hürriyetin ilân edilebilir bir şey olmadığını düşünemez; bugüne kadar yaslanarak yaşadığımız o hazır formülü bulur. «Kanun-i esâsi, hürriyet demektir.»

Asıl dayanağı, bir gece önce evine gittiği paşadan duyduğu ön bilgilerdir. Bu fırsatla kalem efendisi Ahmet Bey, varlığından haberi olmadığı, zorluğunu çekip hazırlığına katılmadığı, olup bitmiş, pişip kotarılmış bir uzun çatışmanın zaferini ilk duyan, ilk bağıran adam olarak günün sözünü söyler, günün adamı olur. Ne havârilik, ne aşerei mübeşşere; ama başkalarının açtığı bir yolda en önde koşar görünmek çığıtkanlığı. Ne vakitli bir inanç, ne yiğitçe bir atalık; Efruz Bey olmak için bunların hiçbiri gerekli değil. Onun kişiliğinde Ömer Seyfettin, sınır boylarında, kışla odalarında, dağ başlarında ihtilâl öncülüğü yapan genç askerlerin elinden zaferin payını kapmak açıkgözlüğünü gösteren politika kahramanlarını yermek istemiştir.

İttihad ve Terakki; Manastır bildirisini yayımlarken, on beş yıldan beri Kur'an ve tabanca üzeri-

---

iyi

İşte kırık yüreğimiz ellerinize sunulmuş
Saçlarınız yellerle gider bize onlara
Verdiğimizi düşler gibi geceleri alırsınız
Duygularım çirkin gözlerinizde güzel
Yine de ellerinizi bulur kırık çizgilerim
Yaşadığım küçük kısa kalmışsa bundan böyle
Yüzünüz kapı arasında sıkışmış kalmışsa
Gülüyorsunuz her şeyinizle gülüyorsunuz nasıl
Nasıl alıveriyorlar yüreğimizi yine de iyi

aşk ikinci yaratığı oulyor
evcil yaşantısı o çocuğun
o birisidir şimdi
ikincisi aşkıdır yaşamaya değgin
iyi

Uzanıyor parmaklarım doyasıya gergin yüzünüze
Yüzünüzde bir ben eksik kalmış kara bir leke güzellik yerine
Yeryüzünün resimleriyle bakarak korkunç yalnızlığa
Yine de kapısı kapanmamış yüzümüze bu yüreğe
uyyy... seni görüyorum
bir ikinci yüzüm oluyor

Bir kokuya dalmış küçük gözlerimiz
Ayırmak nedenli ayırmak ölümlü sevinmessiniz
Gidecek sanıyorum kokulariyle ölüleriyle eviyle gidecek
Dönüp geliyor dinleyicilerim dönüp bakıyor kurtularak

sömürgesinden gelmiş diyorlar
zenginlikten bu ikincisi
iyi ya diyorum
iyi

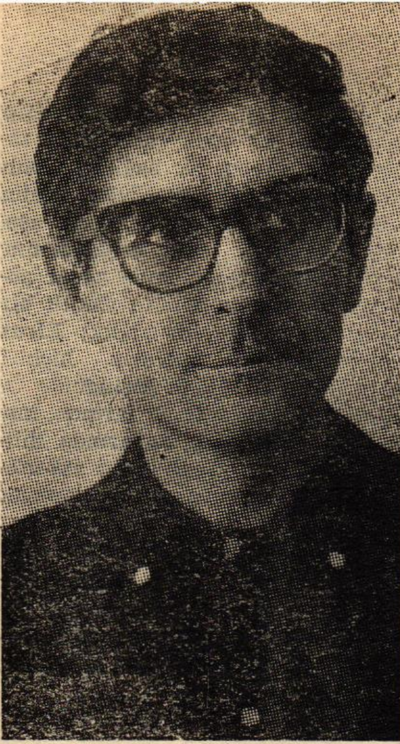
Tekin ELÂGÖZ

ne andiçen binlerce üyesinin inanç dayanışmasına, Namık Kemal-Mithat Paşa ilkelerinin otuz yıldır tekrarlanmış pişkinliğine, belki de mason localarının para desteğine dayanıyordu. Şemsi Paşaya sıkılan kurşun, cesaretini otuz bin kişilik Firzovik besasından almıştı. Ama, Preşova, Priştine, Manastır, Selânik, Kosova başta olmak üzere vilâyetlerden Yıldız'a gönderilen altmış yedi telgraf arasında İstanbul'un hiç sesi yoktur. (Prof. Tarık Zafer Tunaya - Turkiye'de siyasî Partiler, Hürriyetin İlânı). Sokaklar boş, gazeteler habersiz, evler sağır, daireler dilsizdir. İşte Ahmet Beyi Efruz Bey yapan fırsat, bu derin sessizlik içinde ilk çınlayan «Yaşasın Hürriyet» haykırışıdır. O andan başlayarak ön plâna geçen şey de sözdür. 23 Temmuz 1908 de Manastır'da harbiye mektebi müdürü Vehip Bey'le başlayan bir söylev kalabalığı ortaya neler çıkaracaktır.

«MUKADDES vatandaşlar, muazzez kardeşler!... Adalet, müsavat, hürriyet, uhuvvet meslek-i esasimizdir. Padişahımızın etrafını alan hâin, rezil, bedtıynet, sefil, denî herifler kahrolsun. Sahihülnesepten neşet eylemiş, pâk süt ile büyümüş, mekârim-i ahlâk ve mehasin-i sıfat ile tecelli eylemiş zevatı isteriz. Ya kanuni esasi, ya ölüm! Ey Ohri kahramanları, ey Resne aslanları, ey Manastır yiğitleri! Dünyada misline tesadüf edilmemiş bir asalet ve necabetle vazife-i milliyenizi ifa ettiniz. Siz, bütün millet-i Osmaniye ve ümmet-i merhumeyi sevindirdiniz. Yaşasın Manastır kahramanları! Yaşasın Ohri fedaileri,

CEMIL EREN

Susku

Cemil EREN

Bugün yeni akımların yayılma olanakları eskiyle karşılaştırılırsa çok artmıştır. Eskiden akımlar doğdukları yerde gelişir, orada kalır veya oraya giden ressamlar tarafından benimsenirse başka ülkelere de yayılma olanakları kazanırdı. Şayet uzak kentlere gitme olanaklarına kavuşmuş olan kişiler onu benimserse. Bir de gidenler kendi çağını yaşamıyan, daha eski zamanlara özlem duyan kişilerse oradan alıp getirecekleri hiç şüphesiz daha eskinin sanatı, anlayışı olurdu.

Bakardınız o yıllar kübizm doğmuş, fovizm diye bir akım gelişmiş; onlar orada gelişe dursun bize alıp getirilen artık her yere yayılmış empresyonizm olurdu. Veya daha ilerisi, non-figüratif'in gelişme çağında kübizm getirilirdi. Bugün Avrupa'ya sanat merkezlerine gidenlerin sayısı daha çoktur ve çeşitli anlayışları benimseyecek kimseler gitmektedir. Ayrıca basma ve yayma olanakları artmıştır. Paris'te açılan en son sergilerin renkli fotoğraflarını görmek, yazılan eleştirileri okumak gün meselesi haline gelmiştir.

Paris ekolü diye adlandırılan akım dünyanın her yanından gelen ressamlar tarafından forme edilmiştir. Ulusal bir yönü kalmamıştır. Bunun için de her ulus bu akımı alıp kendi olanaklarına göre geliştirmektedir. Dünyanın hemen her yanında aynı anlayışta resim yapılmaktadır. Bir Fransız resmi veya İngiliz resmi diye bir problem kalmamıştır. Rusya'da yapılan nükleer denemelerin Amerika'dakilere benzemesi gibi Şili'de yapılan resim de Norveç'tekine benzemektedir. Dünyanın her yanında insanların sıkıntıları, neşeleri, yaşayışları biribirine benzer olmuştur. Yaşayış ve düşünceler biribirine yaklaşınca ortaya çıkan sanat yapıtları da biribirine yaklaşmıştır.

Paris'in bir sanat merkezi haline gelmesi, ressamların gidip orada birbirinin aynı olan yaşantıları birleştirmesi, yurtlarına dönmeleri, tekrar gitmeleri...

Böylece sürüp gelen gidip gelmeler çeşitli ulusların yaptıkları sanatları biribiri içine iyice geçen dokular haline getirmiş ve ortak bir sanat doğmuştur. İnsanları biribirinden ayıran ulusal özelliklerden birinin ortadan kalkması veya bir sentezin ortaya çıkması insanları biribirine yaklaştıracak mutlu bir olay olarak alınmalıdır.

Bu genel kaynaşma içinde Türk resmi de kendine düşen yeri almıştır. Bütün ekonomik ve politik ortaklaşmalardan ve birleşmelerden önce meydana gelen sanat ortaklaşması ve birleşmesi iyi sonuçlar doğurmuştur.

Paris'te yıllardan beri yerleşmiş ressamlarımız vardır; hayatlarını kazanmak yolunda türlü güçlükler çekmişlerdir ve hâlâ da çekenler vardır. Ama başarmışlardır. Galerilere girmişler, sergiler açmışlar ve

eleştiriciler

Cemil EREN'in bir tablosu

Paris'te önemsenecek isimler yapmışlardır. Müzelere resimleri girdiği gibi Avrupa'nın çeşitli kentlerinde ve Amerika'da sergileri açılmıştır. Paris'te, İtalya'da ve Londra'da yerleşmiş olan bu ressamlarımızın inançlı yırtınırcasına çabalarının Türk resmi için ne kadar önemli ve yararlı olduğunun bilinmesi gerekir. Onların dış ülkelerde yaptıkları candan çalışmaların benzeri yurt içinde yürütülmektedir. Çeşitli tepkilere ve engellere göğüs gererek ve yılmadan çalışan sanatçılarımız iyi başarılar elde etmişlerdir. Bu kanımın tanıtları vardır : Dışarda resimlerini gösterme olanağını bulan birçok ressamımız çok iyi karşılanmış, Paris'te sergileri açılmıştır.

Bugün Türk resmi dünya resmi arasında iyi bir durumdadır.

Gariptir ama resim sanatımız Avrupa resmi ile atbaşı giderken göğsümüzü gere gere saydığımız birçok ressam ismi varken bir tek eleştirici adı söylemek mümkün değildir. Denebilir ki eleştirici diye geçinen (böylesi çok) kişiler resmin bu hızlı gidişi karşısında apışıp kalmışlar ne söyliyeceklerini bilememişlerdir.

Eleştirici diye adı geçen kişiler yok mu? Var! Uluslararası eleştiriciler birliğinin listesine bakın, Türkiye bölümünde birçok isim bulursunuz. Bu baylar Türkiye'yi eleştirici olarak temsil ederler, haberleşirler, kongrelere filân davet edilirler; her türlü dış gösterilere katılırlar. Gel gör ki asıl görevleri olan eleştiriyi sessiz olarak, jest ve mimiklerle yaparlar. Suskundurlar. Suskun eleştirici demek gerek bizdekilere.

Eleştiricilerimiz ya Türk sanatını kendi konuşma düzenlerine erişmiş görmediklerinden; ya da söyliyecek sözleri olmadığı için sustuklarından onların görevini bir kısım ressamlar üzerlerine almak zorunda kalmışlardır. Ressam için güç bir görev bu doğrusu. Resmini yapmak için taraf tutacak, eleştiri yaparken taraf tutmıyacak. İkili bir kişiliğe bürünmek gerekecek; bu yönden güç bir görev. Eleştiriciler yetiştirip ressamları bu güç görevden kurtarmak gerek. Ama kolay yetişir mi eleştirici? Sanat tarihini bilecek, resmi bilecek, yeni akımları izleyecek, sanatçıların çalışmalarını ve yaşantısını izleyecek... Kolay değil; ama yetişir böyle kişiler.

Önemli sergiler için dışardan eleştirici getirtmek iyi birşey bizim durumumuzda olan ülkeler için. Yalnız eleştiriciye yeteri kadar zaman verip adamı sık boğaz etmemek şartiyle.

Dışarda toplu veya kişisel sergiler açılmasını sağlamak; içerde ressamlara olanaklar bulmak, sergiler düzenlemek, bazı kurumları sergilerle ilgilenmeye çağırmak, tasarısı B.M.M.'nde olan % 2 kanununu biran önce çıkartmak Türk sanatını geliştirecek ve tanıtacak tedbirlerdir. Bununla birlikte büyük kentlerde müzeler ve galeriler açmak en önemli işlerdendir.

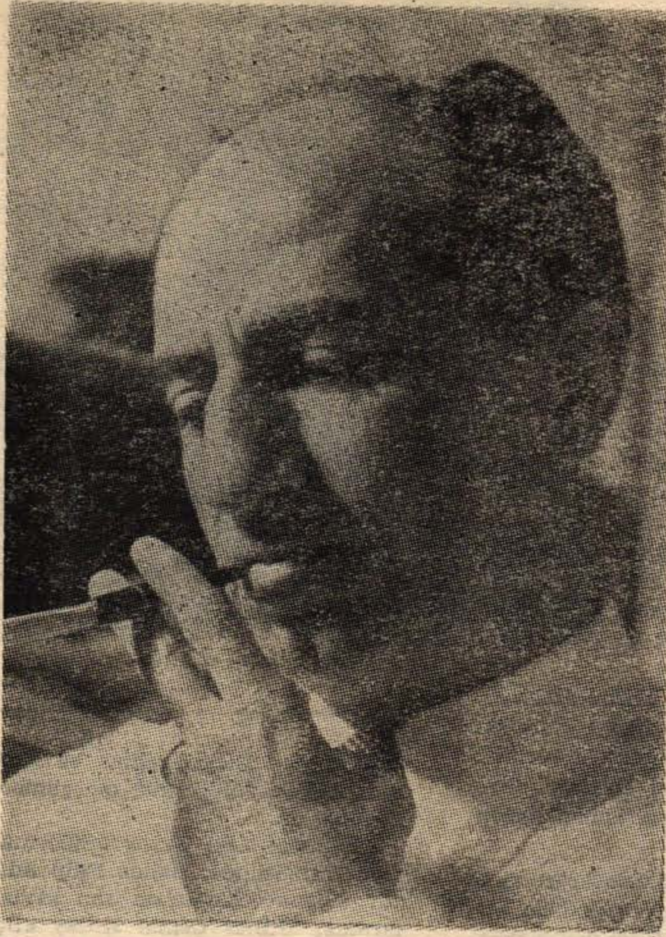
yaşasın İzmir fırkası aslanları! Yaşasın vatan! Yaşasın millet!»

İşte Tanzimat kavramcılığının, İslâm Beyin ağzından konuşan Namık Kemal edebiyatının, «Vatan yahut Silistre» hitabetinin otuz yıl sonraki şekli. Vatandaşları bile kutsal diye selâmlıyan bir hesapsız coşkunluk. Bizim kelime ve kavram sömürücülüğümüz o günlerden başlar.

Mehmet Akif Ersoy «Süleymaniye Kürsüsünde, Halide Edip Adıvar «Sinekli Bakkal»ın son sayfalarında, Mithat Cemal Kutay «Üç İstanbul»da, yaşayan nice insan anılarında.. O günlerin sokak kalabalıklarını, büyük kelimelerin çengeline takılmış saf umutları, haham - papaz - hoca kucaklaşmalarını, «bilâ tefrik-i cins ü mezhep» ilkesine sarılan karışık yığınların köşebaşı hatiplerince kışkırtılan şaşkın sevincini anlatıyorlar. Bu heyecan yarışması, inanç coşkunluğu, kurtuluş havası bize bile yabancı değil. İşte Efruz Bey, o ilk üç günün söz sarhoşlarındandır.

Bu seçkin ve parlak kelime bolluğu içinde Ahmet Bey, yeni kişiliğine, yeni günlere, yeni meşrutiyete uygun bir ad kazanmanın yolunu arar. Çeşitli yolları dener; sonunda sözlük sayfalarından Efruz'u seçer. Ömer Seyfettin burada, Edebiyat-ı Cedide'nin yeni imajları anlatabilmek için Arapça Farsça sözlüklerden hiç duyulmamış kelimeler aktaran dil hastalıklarına dokunmak fırsatını bulur. Yazı hayatının ilk gününden başlayarak sade dil - yeni lisan hareketinin, o günün ölçüleri içinde en ileri öncülüğünü yaptığını ve ne

(20. Sayfada)

ilçede bir gün (III)

SAMİM KOCAGÖZ

Genç avukat Recep Gündoğan, çok heyecanlıydı. Sabahın alacakaranlığında evinin kapısı önüne çıkmış, bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Serin bir Sonbahar sabahıydı. Günlerden de pazar. Doğmak üzere olan güneşin ışığı, ilçenin üzerine çöken karanlıkları yırtmıya çalışıyordu. Kuzeyden kopup gelen serin bir rüzgâr, şehrin dar sokaklarında dolanıyor, karşılıklı kıyametler koparan horozların seslerini dörtbir yakaya yayıyordu. Recep, avcı ceketinin yakasını kaldırdı. Saatine baktı. «Nerede kaldılar?» diye düşünmeye başladı. Gözleri sokağın köşesindeydi. İyice sabırsızlanmıya başlamıştı ki, köşebaşından homurdanan bir jeepin burnu göründü. Sonra arnavut kaldırımında sallana sallana, hırıldayarak Recep'e yaklaştı. Jeep, şehrin tanınmış çiftçilerinden Resmi beyindi. Kendisi kullanıyordu. Yanında Emekli Albay Bekir Topçu, arkasındaki sırada Sadi Gerçekcier oturuyordu. Arabaya atlarken Recep, evinin pençeresine bir gözattı: annesi, güler yüzü ile onu uğurluyordu. Geçti Gündoğan, Gerçekcier'in yanına oturdu. Albay, askerlik alışkanlığı, saatine bakıp:

«Sizi on dakika sözleştiğimiz saatten fazla beklettik Recep bey...» dedi. Gerçekcier, Albaya takıldı:

«Kıtaları teftişe çıkmıyoruz sayın Albayım, köylere vatandaşların dileklerini dinlemeye gidiyoruz...»

Albay, kır bıyıklarını sıvazladı:

«Olsun..» karşılığını verdi, «vatandaşlarımıza da sözümüz var. Aralarında bulunacağımız saati önceden bildirdik.»

Resmi bey de Sadi bey de Albayın işi bu kadar ciddi tutmasına şaştılar, biraz da canları sıkıldı. Recep :

«Albayım haklı,» diye söze karıştı, «disiplin, her yerde disiplindir. Askerde de, sivilde de...»

Resmi bey, aşağıdan aldı :

«Gerçekten bugün dört köyü dolaşıp partili partisiz köylülerimizle konuşup dertleşeceğiz, onların dileklerini dinleyeceğiz. Programımızı dakikası dakikasına düzenlemeliyiz.»

Çarşıya girdiklerinde tek tük dükkânın açıldığını gördüler. Resmi bey, jeepi bir helvacının önünde durdurdu. İnmeden, «Durmuş! Durmuş!.» diye seslendi. Koşup gelen helvacıya, bir kilo helva, yarım kilo peynir ısmarladı. Çarşıdan çıkarken de fırının önünde durdular. Yeni çıkan, dört sıcak ekmeği de aldılar. Gerçekcier :

«Nerede o eski günler?» Diye gülmeye başladı : «Eskiden her gittiğimiz köyde tavuklar, kuzular kesilirdi... Şimdi partiler çoğalalı, dedikodu oluyor. Kaymakam bey bile köylere çıksa, kafasını kesmelerine razı oluyor da tavuk kestirmiyor. Yavaş yavaş memlekete sosyal adalet gelmeye başladı. Vatandaşın sırtından geçinmek yok! İçecek suyumuzu bile termoslarla taşıyoruz..»

Resmi bey güldü :

«Demokrasi Sadi beyciğim, demokrasi!. Ben, neredeyse tarlada çalışan işçilerime evimdeki buzdolabından su taşıyacağım. Eskiden,

bulanık Menderes suyunu içerlerdi. Şimdi açtırdığımız artizyen suyunu beğenmiyorlar. Milletin gözü açıldı...»

Gündoğan dayanamadı :

«Milletin gözünün böylesine açılması iyidir...»

«Elbette elbette!»

İlçeden çıkmışlar, ovaya bakan Samsun dağlarının eteklerindeki şosede ilerliyorlardı. Şimdi güneş, karşıdaki Beşparmak dağlarının üstünde bir mızrak boyu yükselmişti. Tarlalarda işçiler, yer yer, küme küme pamukları toplamıya girişmişlerdi. Resmi bey, kullandığı jeepi ağır ağır sürüyor, bir yandan da tarlalarda çalışan işçilere bakarak söyleniyordu :

«Bakın hele.. ortalıktan çiğ kalkmadan, güneş yükselmeden pamukları toplamıya girişiyorlar. Bu adamlara söz dinletmek güç.»

«Ne yapsınlar..» karşılığını verdi Sadi bey, «Ne kadar çok toplarlarsa, kilo başına o kadar çok para alacaklar.»

«İyi ama sonra biz rutubetli toplanan pamuklar için fabrikacılarla kanlı bıçaklı oluyoruz.»

«Aldırmayın.. yaş pamuk okka basar...»

Albay Bekir Topçu'nun birden aklına geldi :

«Arkadaşlar böylesine iş zamanı kalktık köylere gidiyoruz. Bakalım kimseyi bulur muyuz?»

«Pamuk işi de yürür, parti işi de...» Karşılığını verdi Sadi bey. Albay, bir soru daha ortaya attı :

«Peki arkadaşlar, köylerde neler konuşacağımızı düşündünüz, hazırladınız mı?»

Avukat Recep Gündoğan, atıldı :

«Ben, dün gece oturdum, birşeyler yazdım.»

«Sakın ha!. Olmaz!.» Diye bağırdı Gerçekcier : «Köylünün karşısına çıkıp yazılı kâğıt okunur mu? Siz, bu işlerde yenisiniz Recep bey; adamı tefe alırlar. Bir çift sözü bir araya getirip konuşamıyor da yazı okuyor, derler. Çok denedik. Köylünün önünde isterseniz masal anlatın, ama anlatın. Sohbet eder gibi konuşacaksınız. Köylümüz, «Arkadaşlarrrr!» diye nutuk çekenlerden de hoşlanmaz. Böylesine yanlışlıklara çok düştük. Böyle nutukları ilçede çekmek gerek. Çünkü ilçelilere bilgiç görüneceksin. İlçeliler çünkü bilgiç geçinir. Köylüye gelince, bilgiçlikten çok, iş ister. Dileklerinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakar. Öyle değil mi Resmi bey?»

«Çok doğru Sadi bey.»

Albay, Recep'e döndü :

«Yazdıklarınızı ortaya çıkarmaz, sadece konuşursunuz. Öyle yapalım.»

«Olur Albayım.»

«Ben, ihtilâle çatanlara çatacağım. İhtilâlin anlam ve önemini belirteceğim. Konularımızı şimdiden düşünelim ki, çatışma olmasın.»

«Bu konu zaten sizin yetkiniz içinde Albayım..» Karşılığını verdi Resmi bey. «Ben de Tarım Kooperatifinin on yıldır süregelen yolsuzluklarından söz edeceğim. Bu sefer kooperatifin yönetim kurulu seçimini muhakkak kazanmalıyız. Yoksa iş rezalete dönecek...»

«Köylerde kooperatifin üyesi var mı?»

«Var elbette Recep bey. Az çok toprağı olan bazı kişiler var. Onları kazanmak gerek.»

Sadi Gerçekcier :

«Bendeniz, çok önemli bir konuya dokunacağım. Şimdi ilk varacağımız köyün, su boruları hazır. Birkaç yıldır aralarında para toplayıp bu boruları almışlar. Şimdi Kaymakamın izini ve yardımı gerekiyor boruları kaynağa bağlayıp suyu köye getirmek için. Söz aramızda, Kaymakam bey de bu işi bugün yarın ele alacak, kendisiyle dün görüştüm. Köylüye bu muştuyu vereceğim. Ama çok kan ter döktük, çok uğraştık, sonunda suyunuzu getirdik! Sözlerini ekleyerek...»

«E.. Vallahi sen yok musun Sadi bey!.» Diye Resmi bey kahkahayı bastı.

«Ne yapalım efendim..» diye ekledi Sadi bey, «başka türlü kendimizi köylümüze nasıl sevdireceğiz?»

Konuşa konuşa ilk varacakları köye yaklaştılar.

Vakit ikindiye yaklaşmıştı. Uğrayacakları son köye gelmişler, kapıya kadar dolmuş kahvede, oturan, ayakta dikilen köylülerle birlikte oturumu yürütüyorlardı. Emekli Albay Bekir Topçu, dördüncü defa, bu dördüncü köyde de ihtilâlin anlam ve önemini belirtmiş; Resmi bey, Tarım Kooperatifindeki yolsuzlukları anlatmış; Sadi Gerçekcier, bu köyün de su derdine dokunmuştu. Gerçi Albay, devrimden ihtilâlden söz ederken, her köyde olduğu gibi, bu köyün toplantısından da birçok eski iktidarın özlemini çeken kişi, gösterilişli gösterişli, gürültü ile kalkıp gitmişti. Gidenlere pek aldırmıyormuş gibi davrandılar. Kulakasmadılar a-

o bağımsız dağların

bendim benim gölgelerimdi
yaklaşan dağlara ayaklarını satan
ve bakır kazanlardan taşarken roma
yorgun bir karanlığa ileten kendini
o acı çığlıkları güzle ağartan

ben ki sesimle coşturup al binitimi
bir koşu yetiştirdim o çılgın yaza
o zaman roma'ya tutuşurdu tanrılar
çocuklara unutulurdu savaş giysileri
ama kimlerdi durmadan seslenen bana
kimlerdi durmadan sarışın olanlar

kimdi o bilinmez yapının taşları sırtında
gece gibi geçti köprülerinden şehrin
silâhı kendi dalgınlığına çarptı birden
büyük bakır kazanlarda inledi mevsim
yel çözdü saçlarımı örgülerinden

ben ki hâlâ alnımda imparatorluklar
bezgin yorgun yüzlü ve sarışın olanlar

İsmet ÖZEL

ma, Albayın yine de kır bıyıkları diken diken oldu. Genç avukat Recep Gündoğan, çok ilginç bir konuyu, köylülerin anlayacağı bir biçimde inceliyordu: Geçmiş politikacıların memleketi nasıl iflâsa sürükle diğini anlatıyordu. Eline bir kâğıt parçası almış :

«Arkadaşlar! Şu kâğıdı görüyor musunuz? Tutun ki bu kâğıt on lira. Para yırtmak yasaya aykırıdır. Şimdi para yerine bu kâğıdı on lira sayalım. Ama on yıl önceki on lira.. Cebimiz para gördü diyorsunuz geçmiş iktidar devrinde. Bu iktidardan önce tutun ki cebinizde böyle bir on lira vardı. Ne yaptı geçen iktidar. Bakın bu on lirayı önce ikiye katlayıp ortasından böldü. Etti mi yirmi lira. Bir daha katladı böldü, etti kırk lira. Sonra efendim, bunu da katlayıp böldü, etti seksen lira...» Diyordu. Ve kâğıdı katlayıp katlayıp bölüyordu, yırtıyordu. Sonunda,

«Alın işte size seksen lira...» diye sekize böldüğü kâğıdı, en önde oturan bir köylüye uzattı; «evet arkadaşlar!» diye ekledi: «On lira bölüne bölüne seksen lira olunca, siz de sandınız ki çok para sahibi olduk. Ama paranın değeri böylece düştü, ulusca fakirleştik...»

Recep, konuştu da konuştu. Köylüler gözlerini aça aça, suspus olup dinlediler. Konuşmayı, Gerçekcier, Resmi bey, Albay da çok beğendi. Yaşlı bir köylü, dayanamadı, aldı sözü :

«*Eferim sene* delikanlı yavuz lâf ettin. Çok doğru... Bol parayı Ziraat Bankası, üç beş dönüm tarlası olana ibadullah dağıttı. Parayı kapan köyde sünnet düğünleri etti; kız, oğul everdi. Bankaya borç ödeyeceğine o zamanki hükûmete oy verdi. Banka borçları da hep ertelendi. Kimse, bir kuruş tarlasına harcamadı. Ne gübre, ne tohum...»

İhtiyarın bu sözlerine karşı çıkanlar oldu :

«Yooo» dediler, «o kadarlık değil..» dediler; «tarlasına banka parası harcayan oldu...» dediler. Biraz bu tartışmalar uzadı. Partililer, bıraktılar köylü tartışsın. Böylece geçmiş yönetimin bütün olumsuz işleri ortaya çıkıyordu. Recep Gündoğan, sözünü bitirememişti. Öylece ayakta dikilmiş kalmıştı. Konuşmalar, tartışmalar biraz yatışınca, ulusun mutluluğu, ekonomisi, iyi günler için elbirliği ile çalışılması gerektiğini anlatıp sözünü bitirdi. Alkışlamasını bilenler onu alkışladı. Homurdananlar da olmadı değil. Dileklere geçilince, kahvenin içi dalgalandı. Gerçekcier, cebinden katlanmış dört tabaka kâğıdı çıkarıp, gösterişli gösterişli hareketlerle açtı. Dilekleri not etmeye başladı. Sanki biraz önce kredi konusu nu Gündoğan, konuşmamış gibi, millet yine de Ziraat Bankasının kredileri artırmasını, ödeme süresinin iki yıla çıkarılmasını istiyordu. Bunu isteyenler, köyün, üç beş toprak sahibiydi. Başkaca ufak tefek istekler yazıldıktan sonra, kahvenin kapısına yakın bir yerde ayakta dikilen yaşlıca bir köylü, söz istedi :

«Beyler, önümüz kara kış. Yakacak bir çöpümüz yok. Köyümüzün üst yakasındaki ormana bizi ne muhtar, ne de kolcular bırakmıyor. Kaçak odun kestik mi, başımız belâya giriyor...» Diye konuşmaya girişti. En önde oturan muhtar, birdenbire ayağa fırlayıp sözün burasında, köylüye çıkışacak oldu. Ama Gerçekcier, muhtarı yatıştırdı :

«Hele dur muhtar efendi, arkadaş sözünü bitirsin..» dedi. Köylü:

«Diyeceğim şu ki...» diye inatla sözüne devam etti : «Siz beylerimiz eğer Kaymakam beyimize bizim için *tricacı* olursanız, bu iş yoluna girer.» Ortalıkta büyük bir sessizlik oldu. Bütün köylü, gözlerini iri iri açarak Gerçekcier'e bakmaya başladı. Sadi bey, çok zor bir duruma düşmüştü. Bir an, ne diyeceğini şaşırmıştı. Hemen Recep Gündoğan, söze girişti : Ormanların memleket ölçüsünde anlam ve önemini anlattı. Ağaçlar kesile kesile orta Anadolu'nun birçok yerlerinin nasıl çöle döndüğünün sözünü etti. Erozyonun ne demek olduğu-

(Dost : 23)

nu açıkladı. Ne var ki bütün bu açıklama ve anlatma, köylünün bir kulağından girip öteki kulağından çıkıyordu. Sonunda, birkaç köylü birden :

«Canım bizim keseceğimiz birkaç yük odunla bu senin dediğin büyük işler olmaz bey!» Diye kesip attılar. Uzunca süren bir tartışma oldu. Konuşmaların başından beri Albay Bekir Topçu, kendisini güçlükle tutuyordu. Resmi bey, gözü Albaya kaydıkca, korkuyordu. Albay, renkten renge giriyor, bıyıklarını öfkeli öfkeli buruyordu. Sonunda dayanamadı. Ayağa fırladı, top gibi patlayan bir sesle :

«Ulan bana bakın!.» diye bağırıverdi. Ortalık tıs oldu. Albay, heybetli gövdesiyle bir süre sesini çıkarmadan köylünün önünde dikildi. Kendisini toparladıktan sonra, tok bir sesle komut verircesine konuştu: «Değil ormana, ormandaki tek bir ağacın tek bir yaprağına dokunursanız, Kaymakam maymakam dinlemem, bunun hesabını ben sizden sorarım, anladınız mı? Yeter be başıbozukluk! Devlet, orman kesilmiyecek diye yasa koymuş, kesilmiyecek! Geçen iktidar sizlere oy almak için göz yumdu, sizi şımarttı. Biz, oy moy istemiyoruz, yasaların uygulanmasını istiyoruz..»

Köylü, korku ile birbirine sokuldu. Bir zaman kimsecikler ağzını açamadı. Sonunda çok yaşlı bir köylü, cesaret gösterip sordu :

«Yerden döğe dek haklısın koca Albayım. Gelgelelim biz, kışın ne yapacağız?»

Albay, yumuşadı :

«Ha bakın böyle konuşursanız, iş değişir. Elbette kış kıyamette ne yakacağınızı biz arkadaşlarla düşüneceğiz.»

Albay, yerine oturunca, Resmi bey, toplantının tatsız bitmemesi için köylünün gönlünü alan bir konuşma yapmak zorunluğunu duydu. Bu arada kahveci, Albayın öfkesini yatıştırmak için, ona çay koşturdu. Herkese çay dağıtmıya başladı. Muhtar, Albayın konuşmasından hem korkmuş, hem de sevinmişti. Bundan böyle Albayın gölgesini bile köyün içinde, her işinde silâh olarak kullanabilecekti. Kahveciye kaş göz ediyor, çayların yetiştirilmesini işaret ediyordu. Köyün su işi bir kez daha ele alındıktan sonra toplantıya son verildi. Muhtar ve köyün ileri gelenleri, partililer, misafirleri arabalarına kadar geçirdiler.

Jeep köyden uzaklaşıncaya dek hiç biri konuşmadı. Gerçekcier, Albayı, partinin yönetim kuruluna aldıklarına pişman olmuştu. İşleri yokuşa sürüyordu. Bir dengine getirip Albayı atlatmalıydılar... Parti işleri böylesine sert yürütülmezdi. Vatandaşları azarlamaya hakları yoktu. Oy moy istemez diyordu Albay ama, oysuz da parti nasıl yürürdü? Resmi bey, jeepi biraz hızlıca sürüyordu. Güneş batmak üzereydi. Bir an önce kulübe varıp bugünkü yorgunluğu, iki kadehle gidermeyi düşünüyordu. Albayın tutumunu iyimser bir görüşle kabullenmek gerek, diye düşünüyordu. Parti, biraz da sertce görünmeliydi. Recep Gündoğan, aklı bambaşka bir işe takılmış, düşünmüş kalmıştı. Sonunda dayanamadı, sordu :

«Albayım, köylüye yakacak konusunda söz verdik. Odun kestirmiyeceğiz. Ama bu sözümüzü nasıl yerine getireceğiz?»

Albay, hâlâ öfkesini yenememiş, Resmi beyin yanına oturmuş, sert sert iki yakasına bakınıyordu. Resmi bey, bu soruyu duyunca arabayı yavaşlattı, merakla ne karşılık verecek diye Albaya döndü. Gerçekcier, bıyık altından Albayla alay edercesine gülümsiyordu. Yoktu çaresi bu işin! Ama Bekir Topçu, sakin bir sesle Recep'e karşılık verdi :

«Sözümüzü tutacağız Recep bey. Bu konu geçen yıl, memleket çapında ele alınmıştı. Şimdi memleketi bir yana bırakalım. Örnek olarak biz, işe girişelim. Maden kömürü ocakları İlçemizin içinde sayılır, iki kilometre ötemizde. Önce Osman Pullukçu Döküm Evi ile anlaşma yapacağız. Pulluk döken, halk tipi, köylü tipi soba da dökebilir. Öyle sobalar olmalı ki, köylü hem ısınsın, hem de üstünde yemek pişirebilsin. Bu sobaları taksitle, bütün köylere dağıtırız. Maden Kömürcülerle anlaşıp, bütün köylere kömür veririz. Bu da taksitle olur. Bu konuyu iyice inceleyelim. Tamam mı?»

Genç avukat Recep Gündoğan, bu öneriyi pek beğendi, sevindi :

«Çok çok güzel bir fikir aziz Albayım...» Dedi. Gerçekcier, önce bir şaşırdı, sonra da bu fikri yabana atmamak gerektiğini düşündü. Albayla alaya kalkıştığı için kendi kendisine biraz utandı. Resmi bey:

«Bu kışa yetiştiremeyiz sobaları..» Dedi. Zaten hiçbir kışa yetiştirebileceklerini sanmıyordu. Ona göre, böyle işleri partiler konuşabilir, yaparız ederiz diyebilirdi ama yapmak iktidarlara, hükûmetlere düşerdi. Yol boyunca kömür ve soba konusunu tartıştılar. Bekir Topçu :

«Yalnız bir korkum var..» diye bir söz ortaya attı. Recep :

«Neden korkuyorsunuz Albayım?» diye merakla sordu. Albay :

«Korkuyorum, vereceğimiz sobaları yakmasını beceremiyecekler. Borularını iyi yerleştiremiyecekler, kapağını açık bırakacaklar. Karbon gazı ile zehirlenmeler olacak. Bizim köylü kömür yakmasını bilmez...» dedi. Gerçekcier, karşılık verdi:

«Aman Albayım, iş o kerteye gelsin.. Hele sobaları, kömürü sağlıyalım.. Üst yakası kolay. Muhtarlara soba yakma kursları açarız. Onlar da gider köylüye öğretir.»

«Evet, soba yakma kursları açmalıyız...»

Güneş, Samsun Dağlarının ardına inmişti. Ovayı sertce bir kuzey rüzgârı yalıyordu. İlçeye vardıklarında doğru Şehir Kulübü'ne gittiler. Bugün, genç avukat Recep Gündoğan için yepyeni bir gün olarak geçmişti. Çok yararlı bir gün geçirdiğine inanıyordu. Önüne konan ilk kadehi, bir yudumda içti. Bu akşam iki yakasını çok renkli görüyor, umutlu gözlerle herkesi selâmlıyordu. Sanki masalarda oyun oynıyanlar bile bir kahraman gibi onu alkışlıyordu. Kısacası, Recep'in içi içine sığmıyordu.

SUSKU ELEŞTİRİCİLER

(15. Sayfadan)

kadar yadırgandığını biliyoruz. Yeni adını Efruz Beye, üç nedenle sevdirir: Hoş ve ahenkli söylenişi, kişiliğinin görevine yakışması ve şimdiye kadar hiç kullanılmamış olması.

Bize ad koyanlar, Tanrının, peygamberlerin, tarih kahramanlarının kelimeleriyle anılmamızı istemişler; belki o kelimelerin kaderine ulaşırız, hiç olmazsa adlarımızın anlamına yaraşabilmek için biraz çaba gösteririz diye düşünmüş olabilirler. Bunu, dünyaya bir varlık getiren kişilerin büyük umutlarına, toplumların bu konuda süregelen gelenek önemine bağışlayabiliriz. Öyleyse kendine bir ad ararken Efruz Beyi gülünç yapan şey nedir? Şüphesiz kendi adını kendi seçme davranışı. Fuzûli alçak gönüllülüğünü hoş görüyoruz da, Efruz Beyin gösteriş düşkünlüğüyle alay ediyoruz. Nüfus kütüklerinin, telefon rehberlerinin tanıklığına baş vurmadan da, kendine bir ad seçme durumunu yaşayan başka insanların aynı konudaki tutumlarını hatırlayabiliriz. Örneğin soyadlarını kendileri seçen son devir edebiyatçıları: Tarhan, Tanrıöver, Ersoy, Kocatürk, Erozan, Yurdakul, Beyatlı, Koryürek, Ozansoy, Serdaroğlu... Efruz Beyi asıl zavallı yapan, bir kelime seçimi değil, seçtiği kelimenin anlamından başka dayanağı olmamasıdır.

Ömer Seyfettin, «otuz yıldır İstanbul'da oturduğu halde Türkçe konuşmasını öğrenmemiş bir saray çıkması çerkezle eski bir defterdarın» tek çocuğu olan Efruz Beyin ev hayatına birkaç satırla dokunur. Evde ana oğulun etrafında bir Anadolulu evlâtlık, bir dadı, Behveş, Peyker, Pesend, bir Bolulu ahçı ile bir de Despina vardır. İşte bu hizmet kalabalığı, döşeli dayalı ev, babadan kalan gizli gelirler Efruz Bey, meşrutiyetin ilk hevesleri geçtikten sonra asillik iddialarına girişir. Şüphesiz bu eğilim, ancak 31 Mart hareketinden sonra Yıldız'a yönelen devrim hareketinin yarattığı bir geçmiş zaman özleminin ürünüdür. Her zaman halkın içinde, halkla olan Ömer Seyfettin, bu bölümde insafsız bir abartma ile bu asillik meraklılarıyla kıyasıya alay eder. Aslında o, bütün yanlariyle Osmanlılığın karşısındadır.

İkinci meşrutiyetin çeşitli düşünce akımları arasında ayağını sağlam bir yere dayayan biricik görüş, milliyetçiliktir. İmparatorluk içinde en geç uyanan kütle Türklerdir. Osmanlılık sınırlarını koruma görevi, uzun yıllar söylenmesi gereken şeyi hep sonraya bıraktırmıştır. Namık Kemal Osmanlıcılığın, «fikr-i kavmiyyeti tel'in ediyor peygamber» diye döğünen Mehmet Akif İslâmcılığının karşısına Garpçılar, dağınık tekliflerle çıkmışlardır. Düşünün ki o günlerde panislâvizmi körükleyen bir çarlık Rusyası vardır. İmparatorluk dağılmaktadır; hangi güçle dayanacağız? Neye güveneceğiz? «Bilgi Bucağında» Efruz Bey tipindeki aşırı örneklerle bol bol eğlenen Ömer Seyfettin, gerçek bir tarih ve kültür milliyetçisi, gerçekçi ve ılımlı bir dil ıslahatçısı, bir halk edebiyatçısı olarak görünür. Üstelik, milletine güven duymanın en kuvvetli ihtiyaç olduğu bir çağdayızdır. Kuvayı Milliye ruhu bu inanç sağlamlığından doğacak, Gazi Mustafa Kemal bu temele dayanarak Anadolu hareketine baş olacaktır. Ömer Seyfettin milliyetçiliğini kendi zamanı içinde doğruca değerlendirmek gerek. Bence bu, Ziya Gökalp'ın «Türkçülüğün Esasları»nda etraflıca belirttiği gibi, herşeyden önce doğu Osmanlılığına karşı bir kültür devrimidir. Bu aşamayı geçmeden bütüniyle batılılaşmak büsbütün imkânsızdır.

Efruz Beyi kahraman yapan hikâyeler dizisiyle yazarının, her olayda çağının başka bir kişisini, örneğin Yusuf Akçura'yı, Haşim Nahit'i, Fuat Raif'i, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nu, Sâtı Beyi, Yahya Kemal Beyatlı'yı birer tutumlariyle iğnelemek istediğini o günlerin tanığı olan kişiler belirtiyorlar. Bütün niteliklerin tek bir adamda toplanmış olması, Efruz Beyi tutarsız kişiliğinde bir yığın çelişmeyi, yanlışı, saçmayı birleştiren bir sembol tip yapıyor. Olayları ve durumları iyi anlatan ama kahraman yaratamayan Ömer Seyfettin, bu yamalardan —fırsat olsaydı— nasıl bir bileşim çıkarırdı bilemiyoruz. Yalnız yaşadığı günlerin bütün sırlarını söyleme imkânsızlığı ve canlı kişileri bir mizah aynasında değiştirerek yansıtma yöntemi, yazara çok şey kaybettirmiş oluyor. Efruz Beyin kişiliğinin bir yanının günümüzün yazarlarında yaratılmış görüyoruz. Aziz Nesin'in «Zübük»ü, John Dos Pasos'un «Önemli Adam»ındaki bir numara; demokrasi oyununda politikacının yeni çehreleridir.

Efruz Bey, tek kelimeyle özetlemek istenirse, hiç kendisinin olmayan, inanmadığı, bilmediği, tutunmadığı bütün durumların şarlatanıdır. Kahramanlığında da, asilliğinde de, milliyetçiliğinde de, eğitimciliğinde de, dilciliğinde de, edebiyatçılığında da... Ömer Seyfettin'in belirtmek istediği şey; içtenlikten yoksun bir doğu toplumunda bu tiplerin her çağda, her harekette, her dalda başarılar kazanabileceği, bizim toplumumuzun da bu sahte değerleri benimseyip ardında gitmekte gösterdiği saf iyiyüreklilikdir. Sanırım şimdi de aynı şeylerden yakınıyoruz.

Geçen ayın içinden

HACI AHMAT'IN KAV ÇAKMAĞI —

27 Mayıs ihtilâlinde rol almış eski bir subay, yurda döndüğü gün yaptığı konuşmada; büyük bir sıçrama ile uzay çağına atlıyacağımızı söylemiş. Kim sevinmez buna? Kim istemez bunu? Ölmeden toprak altında yaşamayı denemiş, başka insanların kulu kölesi olarak yaşamanın dışında bir şey öğrenememiş insanların sözüm ona ömür sürdüğü bu ülkede uzay çağı, bilenlerin içinde sızlıyan bir özlem değil midir?

Şu deyimi işittik: «Ne arasın Hacı Ahmat'ta kav çakmak?»

Bir çakmak taşı, bir demir parçası, bir parça kavdan meydana gelmiş çakmak!. Bu çakmağın hızını anlatmak için bir öykü anlatırlar: Bir köylü, sigarasını yakmak için yol boyunca kav çakmağı ateşlemek için uğraşmış durmuş. Köye vardığı anda çakmak ateş almış da köylü sevinçle: «Kiybit misin be mübarek?» diye haykırmış.

Anadolu kav çakmak çağını yaşıyor. Kav çakmak çağından uzay çağına atlıyacağız. Eski albay bize bu muştuyu veriyor. Hayır, küçümsemek için söylemiyoruz. Ama, eski albayı karşılayanlara bakıyoruz da bu büyük sıçramayı onların yardımıyla mı yapacak diyoruz. Yüksek İslâm Enstitüsü öğrencileri, «İsmet Paşa düşmanları», yüzyıllar boyunca çeşitli ırklara köprü olmuş Anadolu yarımadasında kendilerini saf ırk sayan hayalciler.. Bunlarla mı?

Bu ülkeyi kav çakmak çağından uzay çağına atlatmak için çaba gösterecek olan yine insan'dır. Ama, bu insan; ham hayallerden, düşmanlıktan, olumlu bilimlere sırt çevirmeyi ilke edinmekten yola çıkanlar arasından seçilecekse Hacı Ahmat'ın kav çakmağı yaşayıp gidecektir.

Hacı Ahmat'ın kav çakmağı ile uzay gemisi arasındaki uzaklık sanıldığı denli kısa değildir. Bu uzaklığı silmek için yüzyıllara gereksinmemiz vardır. Yüzyıllara ve .. kafası olumlu işliyen insan'a..

BACANIN KILIFINI HAZIRLAMADAN.. — Gazetelerde ilgi çekici bir haber: «Lokomotif çalmış!» Amerika'da mı? Hayır.. Ankara garında..

Şu dünyada çalınmıyacak ne vardır acaba?. Ancak ray üzerinde yürüyebilen lokomotif ne işe yarar diye kırk yıl düşünsek bir çözüm yolu bulamayız. Ama, lokomotif çalan elbette bacasına bir kılıf hazırlamıştır.

Cesaret edebilen, başkasının yazdığı kitabı çalıyor, kendi imzasıyla bastırıyor. Lokomotif çalmaktan daha güç bir iştir bu.. Ama, güçlükleri yenmekte usta adamlar eksik değil..

Kimisi de unvan çalıyor. Rütbe çalıyor.. Bunları çabuk yakalıyorlar. Örneğin, subay elbisesi giymiş sahteciler bunlardan..

Daha neler çalınabilir acaba?. Tören de çalınabilir mi? Tören de çalınır. Bir örnek mi? Mitinglerden birinde çağrısız gelmiş birtakım adamlar töreni —hem de bütünü ile— çalmamışlar mıydı?

Çalınır efendim çalınır.. Ormanların bile çalındığı bir yerde lokomotif çalınmış; çok mu?

OTURAKLI BİR HABER — İzmir Müzesinden bir heykelin başı çalındı. Gazeteler duyurdular. Sonra, Müzenin hırsızlara karşı tedbirler aldığı da bildirildi. Ama nasıl? Dört sütunluk başlıkta, hem de birinci sayfada şöyle veriliyordu: «Müze bekçilerine *oturak* dağıtıldı!» Ardından, gazetenin iç sayfasındaki basın dedesi, oturakla dolu bir fıkra döşendi.

Gazetecilerimiz nedense «insanın köpeği ısırması haberdir!» ilkesinden geçemiyorlar. Bu ilkenin eskimiş olması gerek.. Ama gazetecilerimiz için değişmez ilke bu!.. Oturaklı haberleri «oturak»sız başlıklarla vermek kaabil değil mi?

NAMAZA YAKLAŞMA, NE ZAMAN Kİ.. — Bektaşi'nin öykücülüğünü bilirsiniz : Kur'anda «Namaza yaklaşmayın!» diye yazılı.. diyerek neden namaz kılmadığını açıklamak istemiş. Uyarmışlar: «Sen, tümcenin gerisini unutuyorsun.. Namaza yaklaşmıyacaksın, ama sarhoş olduğun zaman..» Bektaşi: «Ben o kadarını bilmem bu işin!» demiş, çıkmış işin içinden..

Bizde, bir adamı kendi yazısı ile vurmak istiyenler de Bektaşi gibi davranır.. Altını üstünü kırparlar, sonra «Sen böyle dememiş miydin?» derler.

Şiir'den mizah'a atlamış cin fikirli bir ozanımız da aynı yoldan nükte devşirmeye kalkışmış.. Bir gazetede her gün manzum mizah yapma çabası tutmadığı için olacak, başkalarının yazılarından eğlencelik çıkarmaya girişmiş.. Pek ucuz bir ürün!

ANILAR — 14 Mart 1963 akşamı Türk Dil Kurumu'nda, Agâh Sırrı Levend'in yazı hayatının 50. yıldönümü kutlandı. Ustamız, ilk yazısını 14 Mart 1913 günü Konya'da Babalık gazetesinde yayınlamıştı.

Törende son söz kendisinindi. Tatlı tatlı anılar anlattı. Bu arada gülerek: «Hiçkimse bilmez!» dedi «Benim güreşçiliğim de vardı!» Meğer çok genç yaşlarında Beşiktaş Kulübünde güreşirmiş... Bir gün birisini bir tutuşta yere yıkmış. O zaman güreş yapanlar yüzlerine maske takarlarmış. Levend, sonradan öğrenmiş ki, bir tutuşta yere serdiği adam, kendi güreş öğretmenini yenen kimse imiş..

Bundan on yıl kadar önce, bir millî eğitim bakanı, Ansiklopedi'nin başından istifa eden Levend'e «Galiba Türk sözcüğünden hoşlanmıyorsunuz!» diye çok yavan bir söz fırlatmıştı. Bütün ömrü Türk edebiyatına yeni buluşlar katmakla geçmiş Levend, «Kanunlar izin verseydi sizi düelloya çağırırdım!» demişti. Başka türlü bir cevap verilemezdi bu çeşit bir yavanlığa. Düello eskimiş bir işti, ama kimse Levend'in sözüne gülmedi.

Gücü sadece kaleminde değilmiş Levend'in.. Bu «düello» öyküsü de, anlattığı güreş anısı üzerine anlamını genişletiyor.

«ESPRİSİ» NEDİR? — Paris'te erkeklerden meydana gelmiş bir topluluk kadın kılığına girerek temsiller veriyormuş.. Bu işin «esprisi»ni anlamadık.

Bizde de politikacı niteliği bulunmıyan kimseler politikacı kılığına girerek miting alanlarında temsil veriyorlar. Bu işin «esprisi»ni de hâlâ kavramış değiliz!

JURNAL SANATININ USTALARI — Jurnalci deyince eski bir fotoğraf —ya da resim— hatırlarız: Meşrutiyetten sonra, jurnalcilere karşı savaş açılmıştı. Bunlardan biri, mahallelinin çürük domates yağmurundan kaçarak, elinde çantasıyla, kıyıda bekliyen sandala kapağı atmak çabasındadır.

Geçen yıllar içinde eski bir subayın, «İbret» adlı bir kitabı yayınlandı. Abdülhamid çağı jurnalleri ve jurnalcileri bu kitapta bir araya getirilmişti. İnsan, jurnalcilerin arasında kimi tanınmış yazarları görmekten üzüntü duyuyor. Ama, jurnalci olmak için mutlaka küçük adam olmak gerekmiyordu. Müşirlerden başlıyordu bu meslek...

Ne var ki o çağın jurnalcileri jurnal ettikleri adamı olsa olsa «padişah haini» olarak gösterebiliyorlardı. Padişah devrilince «hainler» temize çıkmış «sadık bendeler» ise «ikbal»den düşmüşlerdi. Sadece; her devrin içinden geçebilmekte usta olan yaratıklar dört ayak üstünde kalabilmişlerdi.

Geçenlerde bir dergide «modern» bir jurnalden parçalar yayınlandı. Tiksinerek okuduk. Bu jurnal, gözden düşürülmek istenen adamı «padişah haini» değil, düpedüz «vatan haini» ilân ediyordu. Jurnalcinin imzası «mahfuz»du. Çünkü, jurnali yayınlıyan kimse, böyle bir imzayı ortaya çıkarmaktan bile iğrenmiş olmalıydı.

Arkada bıraktığımız demagoji çağında bir daireye bir memur atanmıştı. Sonra bu memur, işte bu jurnal'in etkisiyle, hem de demagoji devri geçip de sözüm ona insan hakları temeline oturtulmuş bir demokrasi devri geldiğinde, o daireden alınmış, bir anbara atılmıştı. Tıpkı bir çuval kâğıt gibi.. Jurnal sahibi, «vatan kurtaran aslan» sanına lâyık olmak için, jurnalinde neler yazmamıştı ki?. Bu memurun böyle «milli» bir müesseseye getirilmesinde, sokulmasında bir «maksat» vardı. «Milli müesseseyi» havaya uçuracak bomba yapmasını bilir miydi o memur? Bunu jurnali yazana sormak gerekir. Sonra; bu memlekette buluttan nem kapan bir polis örgütü vardı. Eğer bir adam, jurnalcinin jurnalde döktürdüğü denli tehlikeli bir adam idiyse polisin aklı nerelerdeydi? Bu denli ağır bir jurnal yazabilecek yaratılışta bir adamın da neden doğum yılından yirmi yıl önce dünyaya gelip Abdülhamid'e yetişmediği sorulmaya değer!

Bunca acı bir öyküyü ancak bu denli acı bir dille yazmak kaabildir. Daha kaç memur, aynı damgayı yiyerek, insan hakları temeline oturtulmuş, anayasalı bir ülkede bir kâğıt çuvalı gibi, loş bir anbara atılmaktadır. Sadece, Abdülhamid çağında olduğu denli, sürülecek bir Taif bulunmadığı için.. Bu haksızlıklara âlet edilen bakanlardan bunların hesabını bir gün —ancak vicdanlarına seslenerek— soran bulunacaktır. Çünkü, bu gibi bakanların kulakları gerçekleri anlatan seslere tıkalı, gerçekleri yazan yazılara kapalıdır.

Okumadan - yazmadan kesilmiş, eli ancak jurnal yazmağa yatkın hale gelmiş adamların, bir masada oturabilmek aşkına, insanları «vatan hainliği» ile damgalamaları eylemi sürüp gidiyor. Daha da sürecek.. Çünkü, çok yüksek masalara kurulmuş kimselerin, en küçük masalarda oturan memurları bile «insan»dan saymak yolunda çaba göstermeleri için daha sayısız fırınlarda sayısız ekmekler pişecektir.

Ünlü Amerikan romancısı William Faulkner edebiyat alanına şiir yoluyla girmişti. Aşağıdaki şiir Faulkner'ın 1933 yılında A Green Bough (Bir Yeşil Dal) adıyla yayınladığı son şiir kitabının dördüncü bölümüdür. Kitaptaki bütün şiirler gibi, bu şiirin de başlığı yoktur. yalnız bölüm numarası vardır.

IV

bırak
çürüyüşe karşı koyan atmosferi içinde
russel alanının kıvraklaşıp saflaşmış
genç erkekler yatakhanesi ymca
(american express firması da sırf bu amaç uğruna)
bırak süzgün mart oynaşsın baharın göğüsleriyle
isteksiz salyangozlar gibi boynuzlu
pembe aralıklarla

orda bir ağabey
okadar yapan var ki varki o kadar yapan
yorgun argın inceliği içinden vaktin
kader alışverişte bir hanım parasının üstünü alır
pırıl pırıl bakırlarla varkiokadaryapan
ingiliz yemekleri birebir silik verimliliğe
cook seyahat acentasına bile

işte burda
bir tünel upuzun kapkara bir çağ gibi
öpücükle konmuş noktası solumuzda gördüğümüz
kırk selvi kızların göğüslerine eş
koşuşmaktan gergin

solumuzda gördüğümüz
beyaza bürünmüş yayla kurnazca bağrına basmış
susturarak akla durgunluk veren karşı hücumunu
şşşşşş diyip feşmekân paşaya yıllardan mille
neufcentvingtbilmemkaçta

beş yıl nerdeyse ölü
uykunun sabırlı bir dalgasında tabiatın
midesi yerleşene kadar emici çizmeleri dinleyerek
gevrek terleri sert sert buğu olur fışkı
taşıyıp ıskarta etmeye vakit yoktu ki

paşa hazretleri
bugünlerde amerikada bir yerlerde geziye çıkmış
savaşı anlatıyor
oysa burda
tabur tabur çarmıhlar geçit yapmakta solgun solgun
alman yakmış ölülerini (bu da gösteriyor ki
korkunç gazabına uğramış Tanrının)

hey bahar
tepelerin kurumamış ısırganları üstünde nisan
kıvancından şaşkın bir arı emer de emer hey bahar
hey vicdansız hey gaddar

hey ateş gibi acı ve taze
kıvrımlı değirmi ve aç eline martın
çıplak gösterirsin beyaz apaçık kalçalarını
ottan ayakları dert ve belâ doğurmuyor artık
daracık yollarda yumuşacık o

uyur sessizce çürüyüş
boynuzlu bir koca yapar ölümü evet hamfendi
8 rue diena gerekeni biz yapdrız evet
amiens'da 3 tane iyi otel bulacaksınız

William FAULKNER'den Talât Sait HALMAN

A. TURGUT

Dergiler Arasında

V*ergiler Arasında*» yazılarımızın arası bir kaç sayıdır uzadı. Aslına bakılırsa dergilerimizin çoğunda izlemeye değecek yazılar azaldı. Dergilerden söz açarken olumsuz sayılmamak için yeni konu çaba harcamak gerekiyor. İlkin hemen hepsi durgun, bezgin, büyük bir bölüğü ise inanılmaz derecede seviyesiz.

Bu durgunluğun, bezginliğin, seviyesizliğin sebepleri üzerinde ayrıca durmak gerekir belki. Ama sebepleri bulunur da bu durgunluk giderilebilir mi? Edebiyatın, edebiyat dışı birtakım müdahalelerle diriltilebileceğine inanmak güç. Kurtuluşu da, dirilmesi de gene kendisinden gelecek. Şimdilik en iyi niyetli, en iyimser tutum; bu durgunluğun yaşanması gerekli bir dönem olduğunu, belki olayların, edebiyatın önüne geçtiğini ve edebiyatın bu durgunluk döneminde yeni birtakım olanaklar aradığını düşünmek galiba.

Yazmadığımız günler içinde yayımlanan en önemli yazı kanımızca Talât S. Halman'ın Varlık Dergisinin 1 Ocak 1963 günlü sayısında çıkan «Soyut Şiir» adlı yazısı.

Talât S. Halman bu yazısında «Soyut Şiir»in, bir bakıma genellikle «Soyutlama»nın çok sağlam bir anatomisini veriyor. Bize göre yazının bir iki önemli aksaması var. Çok şematik olan yazı temellerini şiirden çok felsefeye dayamaktadır. Birtakım şiirsel olması gereken kavramlar, bazı felsefe terimleri arkasında kalmaktadır. Bir de yapılagelmekte olan şiirden uzaktır. Yapılan bir şiiri, mevcut olan bir şiiri değil, yapılması gereken bir şiiri tanımlamaktadır. Talât S. Halman'ın tanımına, anlatımına uygun bir şiirin yazılmasına, gene bizzat şiirin yapısındaki, oluşundaki bazı savurganlıklar, elegeçmezlikler engeldir sanıyoruz.

Bununla birlikte Talât S. Halman'ın bu yazısını, şiir üstüne son zamanlarda yazılmış en iyi, en özenli yazı olarak karşılıyoruz.

Söz Varlık'ın 1 Ocak 1963 günlü sayısından açılmısken, Ali Dündar'ın «Eleştirilmek Korkusu» adlı yazısından da konuşmadan geçemiyeceğiz.

Ali Dündar bu yazısında, yazarlarımızın eleştirilmekten korktuğunu, eleştirildiler miydi -yani övülmediler miydi- küplere bindiklerini söylüyor. Söyledikleri genellikle doğru olabilir. Yazıda, bizim üzerinde durmak istediğimiz daha başka bir şey. Yıllardır, yazarlarımızı, eleştirilmekten korkan yazarlarımızı, hattâ düşünürlerimizi, politikacılarımızı yerenlerin hepsi bir noktada birleşirler; Doğulu olmak!

Doğulu sinsiliğin, doğulu fanatisme'in, doğulu dalkavukluğun, doğulu riyanın doğulu bütün kötülüklerin yıllardır sergiciliğini yaptık. Çoğu doğruydu bunların. Ama artık bunlardan bıkmıyalım mı diye düşünüyoruz? Doğuda da, bütün bu olumsuzluklardan uzak kişiler çıkmadı mı hiç? Yüzyıllar boyunca hiç mi büyük kişi yetiştirmedi doğu? Bütün suçu doğulu olmaya yüklemek biraz da gene o yerdiğimiz fanatisme içine düşmek değil mi acaba?

Bütün bunları bırakın. Ali Dündar'ın içten övdüğü batıda da, eleştirmeden yılan, korkan, kızan hiç yazar yok mu? Nitekim gene aynı derginin 15. Şubat. 1963 günlü sayısında bir Londra Mektubu «Eleştiriye karşı beliren tepki»yi anlatıyor. Sebebi ne olursa olsun, bir tepkide biraz da korku yok mu acaba?

Doğu'nun da birçok değerleri var. Belki birçoğu batı'nın bile tanımadığı değerler. Bunları unutmağa da hakkımız yok pek. Kaldı ki, bütün işi doğulu olmaya, dilimizin evrensel olmayışına, kötü eğitimler görmüş olmamıza yüklemeye kalkışmak bugüne, bugünün koşullarına uygun düşmüyor pek. Biraz da kişisel sorumluluklarımızı bilmemiz gerek. Ayrıca, üç beş kişi bile olsa, eleştirmeden korkmayan sanatçılarımız olduğunu da biliyoruz.

Gene Varlık'ın o sayısında L. Sami Akalın'ın bir Mevlâna çevirisi var. (Mevlâna'yı da çok yanlış yorumlamaya başladığımız, ona taşımadığı, taşımak da istemediği birtakım başka nitelikler yüklemeğe çalıştığımız ve sonunda onu da yozlaştıracağımız üzerinde ayrıca hem de önemle durmak gerektiğini de düşünmeliyiz artık.) L. Sami Akalın'ın o Mevlâna çevirisinden bir iki beyit alıyorum aşağıya ;

Bana sen cân-ı cihansın, ne edem cân-ı cihanı,
Bana sen genc-i revansın, ne edem kârü ziyanı?
....
....
Sebep ol, ol meh-i tâban, sebep ol turra-i cânan;
Coşuyor dil yetiş ey can, getir ol rıd-ı girâını.

TÜRK DİLİ'nin Şubat 1963 günlü 137. sayısında, Cevkud, Ankara'da yapılan bir açık oturumdan söz ediyor. Önceki sayımızda Muzaffer Erdost'ta söz açtı bu oturumdan. Oturumda biz de bulunmuştuk. Gerçekten, gayesiz, başarısız bir oturumdu. Gelenlerin çoğu hazırlıksızdı. Sonradan öğrendiğimize göre, galiba bu işler Batı'da da böyle yapılırmış, burda da onun için böyle yapmışlar.

Oturum bir yana, biz Sayın Cevkud'un, yazısındaki bir öneriye ilgilendik daha çok. Oturumda yeni şiir eski şiir üstüne yapılan tartışmalardan gelerek şöyle diyor : *«Yeni şiirle eski şiiri ayıran tuhaf bir ölçek buldum. Paradoks yaptığımı sanacaksınız ama, gene de açıklıyayım :*

Yeni şiir, alaturka musikiye uymayan şiirdir. Paradoks gibi görünse bile, denenmeğe değer. Örnekleri bir de bu açıdan ele almanızı salık veririm. Sözgelişi;

Yazık oldu Süleyman Efendiye

dizesini Nihavent, Acemaşiran, Bayati ya da Tahir-

bûselik makamlarından birine uydurup da, sesinizi titrete titrete :

Ah yazık oooldduuu Süleymaaan efeeendiyeee

diye okuyabilir misiniz? Bu ölçeği eski ve yeni bütün ozanların şiirlerine uygulayabilirsiniz... Yahya Kemal'in çoğu şiirleri alaturkaya uymuştur, ama Hâşim'in şiirlerini uyduramazsınız; ilk zamanlarda bir iki deneme yapılmış ama, başarı sağlanamamış. İsterseniz daha yukarılara doğru çıkalım. Dil bakımından alaturkanın yapısına uyduğu halde, Cenap'la Fikret'in şiirlerinin alaturka makamlarla bestelendiğini duydunuz mu hiç?...»

Şüphesiz bu ölçeği koyarken Sayın Cevkud'un kendisinin de bıyık altından gülümsediği olmuştur. Bize kalırsa aslında tamamiyle yanlış bir ölçek değil. Ama bir şiirin yeniliği eskiliği konusunda da kesin ölçek değil. Ayrıca biz Hâşim'in de, Cenap'ın da alaturka makamlarda bestelenmiş şiirlerini hatırlıyoruz. Örneğin Haşim'den ilk aklımıza gelen belki başkasıda yoktur. Sayın Cevkud'un da dediği gibi. Ama bu şiir Haşim'in en batılı şiirlerinden, yani alaturkadan en uzak şiirlerinden biridir.

«Bir gamlı hazanın seherinde
Israra ne hacet yine bülbül»

diye başlayan küçük şiiri var. Cenap'ın ise bestelenmiş iki şiirini biliyoruz ki bunlardan birisi, yenileşme şiirimizin en güzel örneklerinden biridir.

«Sesin işler gibi şuh kanat gamlarıma
Seni dinlerken olur gönlüm uçan kuşlana eş
Gün batarken sanırım gölgeni bir başka güneş
Sarışınlık getirir getirir gözlerin akşamlarıma..»

diye başlıyan şiirinin bir iki kıt'ası ile

«Dağ gölgelenir, güller açar, bülbül öterken
Tanrım yaratmış seni bir yaz gecesinden.»

mısralariyle başlıyan şiiridir.

Sayın Cevkud'un, yazısından yukarıya aldığımız bir parçada «dil bakımından alaturkanın yapısına uyduğu halde» demekle zaten şiirin dilden başka, yenilik eskilik konusunda başka birtakım değerleri olduğunu kabul ediyor.

Dil bakımından alaturkaya hiç uymadığı halde, Cahit Sıtkı'nın, Faruk Nafiz'in, ve işi sadece güfteler yapmak olan bir çok kişilerin yazdıkları alaturka olarak bestelenmiştir. Önemli olan galiba bir dünya'nın değerleri dışına çıkabilmektir. Elbet Dil'le birlikte başka birtakım ögelerle.

Ayrıca başka bir şey daha var; Hâşim'in, Cenap'ın, Orhan Veli'nin, Melih Cevdet'in alaturka ile bestelenemeyişleri doğru, ama alafranga ile de bestelenemedikleri şimdilik ortada. Demek bu -en azından şimdilik- doğrudan doğruya müzikle ilgili bir sorun bu.

Sanat Sanatçılar

ŞEHİR GALERİSİ

Kıstın Saleri,

Krıstın Saleri, çoğu tablolarında bir mekân tasarısını gözetmediği ve tablonun yüzeyinde bağımsız çizgiler, renklerle ustalıklı düzenler kurduğu halde, zaman zaman da, doğaya döndüğü oluyor. Bu iki tutum arasında gidiş, gelişler galiba gereksindiği, baş vurmak zorunluğunu duyduğu bir haldir. Krıstın Saleri'nin bu tutumunu yadırgamamak gerek. (Kişiliğin) diye peşin bir karara çöreklenmektense, yordamla araya, taraya olan bir gidiş, daha içtenlik taşıyanıdır. Sergisi, evvelki sergilerinden çok ilerde idi. Kendi köşesinde, kendi kozasını güzelleştiriyor Krıstin Saleri.

Tulay Tura

Zevkli, zarif ve hoş işlerdi doğrusu. Bana göre, benim için; ustalığı fazla ağır basmasa, daha da hoşa gidecek. Henüz çok genç bir sanatçımız, her halde ilerde daha bir kendine özgü deyişlere varacaktır. Çok hünerli bir eli var. Sür'atli, ani ve biraz fazla hoş, düşürüyor istiflerini. Hani bizim eski hat ustalarımız, bir çekişte usturuplu «Vav'lar», «Lam elif'ler» çekerlermiş ya. T. Tura'nın da öylesine bir el yatkınlığı, alışkanlığı var. Kendi payına bu soy resimlerden yana olmamakla beraber, T. Tura'nın seçtiği ya da beğendiği yolda, sonuna gelmişcesine bir olgunluğu var. Fırçasında, sür'at, maharet —ve belki biraz fazla— emniyet dolu bir ifade var. Onun her resmi, bir def'a da, hızla bitirilmiş gibidir. Bir esrik (1) hal içinde çalışmadır bu.

Bütün bu söyledklerimi özetlemek gerekirse; bir çalgıyı, her hangi bir parçayı düşünmeksizin, doğaçtan çalan (irticalen çalan) virtüyoz gibidir T. Tura diyeceğim. Amacını, ereğini ancak böylece belirtebileceğimiz, T. Tura, işte bu seçtiği yolda, gerçekten ustalığa ermiş bir sanatçımızdır. Bu tutumuna katılmasak da, kendisini kabul etmek zorundayız. Doğrusu ya; ereğine her seferinde doğaçtan ve kusursuz diyebileceğimiz bir olgunlukla varıyor.

İlhami Uskan

İlhami Uskan'ın, benim gördüğüm ikinci sergisidir bu. Uskan denizi, yelkenleri ve takaları, anlaşılan çok seviyor. Bu doğa görünüşleri karşısında duygulandığı da besbelli. Her halde bu soy doga görünüşlerine sevgisi de şu duygulanma ve heyecanlanma ile açıklanabilir. Öyle ise Uskan için, heyecanlarını ve duygularını hareketlendiren, uyaran dış görnüşlerdir demek, doğru bir yargı olabilir. Ama Uskan bu görünüşleri olduğu gibi de ele almıyor. Dış görnüşleri, bir dönüşüm (tehavvül) ile çiziyor ve boyuyor. Özellikle boyamaları bu dönüşümü duyuruyor seyirciye. Gene de zorlanmalar peşinde koşmadan, sanki gördükleri tam öyle imişçesine, çiziyor boyuyor. Bu böyle ya, Uskan'ın eylemi için şunu söylemek de gerekli; Anılarımızı, gördüğümüzü, ya da başımızdan geçeni, sonradan anlatırken takındığımız tutumlar örneği, gönlümüzün çektiği, içimizden geldiği gibi, bir anlatışımız vardır ya? İşte öylesine anlatıyor Uskan dış görünüşleri. Bütün anlattıklarına, olamaz böylesi görünüşler de demiyoruz. Nedir ki, gerçeği olduğu gibi değil, dönüşümlerle anlatmaktadır da. Resim sanatı için, bu kadarcık dönüşümlü olmak, çok görüldüğü için, artık bunlara ılımlı bakıyor ve hattâ (pek âlâ doğada bu haller bulunabilir) deyip geçiyoruz. Oysa ki Uskan'ın açısı, daha doğrusu resim yapmaktaki ereği bu kadarına değil gibi geldi bana. Biraz resimden anlayanın, hemen duyabileceği, şu dönüşmek davranışı ele alırsak, varacağımız sonuç, onun gördüğünden çok, duya geldiklerini vermek gereksinmesi içinde buulnduğudur. Şu da var ki, Uskan'dan çok önce, çokça sanatçı bu yoldan, duyu ve heyecanlarını seyirciye duyurmuştur. Yukarda da belirttiğimiz gibi, bu resimlere seyirci bile, (bu görünüşler, pek âlâ doğada bulunabilir) demektedir. Oysa ki, öyle değil, geçelim şimdi bunu.

Ama kişi haz duyduğu görünüşleri elbette ki izler. Çünkü duygulanacaktır ve bu duygulandığı süre boyunca da, heyecan dolu bir hal yaşamış olacaktır. Bununla beraber, iş, kişinin haz duyduğu resim ile yetinmesinde bitmiyor çokça.

Resim yaparken, duygularını, heyecanlarını veren dil, ya da deyiş, bir eskimiş, aşınmış dil ya da deyiş ise, doğrusu bununla yetinmek de sakıncalıdır. Bunun için de, Uskan'ın gerçekten değer taşıyan ve ressamlığa elverişli gerilimlerini, daha bir yeni ve kendine özgü kanala dökmesini isteyeceğiz. İşin güç olan yönü de bu. Bir kez, haz duyulan görünüşler gerçekten de sürekli değillerdir. Geçicidirler elbette. Hele kişi zihninde ağır basan ve etkisini kuran bir düşüncenin altında ise, ya da bir başka ruh hali yaşıyorsa, bu kez izledi-de, o heyecanı bulamaz olur. Belki hiç bir heyecan duymayabilir de. Uskan ise, zaman zaman resim yaparken yaşaya geldiği, duygulanıp heeycanlandığı bir görünüşü, sürekli kılmak gereksinmesi ile resim yapmaktadır. Başarılı olduğu resimleri de doğrusu, şu söylediğimiz gereksinmeyi karşılayanlardır. O, geçici olanı düzenlemek ve gözümüzün her iliştiğinde, ayni yaşamayı bizde uyandıracak bileşimi kurmak amacındadır. Bu bir gereksinmedir onda. Evet, hayatı kuşatan bir anlatım yolu bu. Ama aynı hayatı bir başka yoldan da kuşatmasının olanağı yok mu Us-

(1) *Esrik* = İsham.

kan için? Gene onun resimlerine bakarak, yeni ve kendine özgü bir deyişe varmasının olanağı, ya da gücü, onda var gibi geldi bana.

İlhami Uskan'ın duya geldikleri salt kendinde, ya da salt dışardaki görünüşlerde değildir. Uskan, aynı anda kendinde ve dışta var olanı, eski bir dille anlatıyor.

Renkli biçimler yolundan (aynı anda kendisinde ve dışta vukua geleni), (simultané) izlemektedir. Ama seyirci bu eskimiş deyişten —görüle gelmiş deyişten ötürü— çokluk o resimlere, doğanın bir az görülür hali diye bakar. Bir çok ressamlar da göre geldiği bu deyiş yüzünden, aslında bir yaşama olana girmez. Doğa bu der ve geçer. Halbuki onlar doğada görülmüş peyzajlar değil, geçici bir duygu, doğa karşısında duyulmuş geçici olmaya zorunlu bir heyecanı tespit edecek gibi, düzenlenmiş istiflerdir. Seyircinin de, ilk bakışta tanır ve hatırlar gibi olduğu bir (şey) vardır bu resimlerde. Seyirci, çokluk bu tanıdığı, ya da hatırladığını önemsemez ve hemen konuya bağlar: Akşam der, sabah der, kapalı hava der, rüzgârda yelkenlerin titreşimi der, her şey der de, bir türlü resme bakınca, tanır ya da hatırlar gibi olduğunun, kendisinin de pek âlâ yaşamış olması mümkün bir duygu, bir heyecan olduğunu bulamaz. Halbuki, İlhami Uskan'ı resim yapmaya sürükleyen, duyduğu ve resimlerinde belirttiği heyecandır. İlhami Uskan'ın resimlerini, bir, bir izledim. Bana da öyle geldi ki, Uskan salt deniz, yelkenliler ve takalarda bu heyecanı duymuyor, ama çokluk, soğuk renklerde dengesini bulabiliyor. Yâni, yukardan beri anlattığımız durumu, yaşmayı, tabloya ulaştırabilme dengesi. Bu sergisinde, yadırgadığımız tuvalleri, çığırtkan ve sıcak renkleri —çokçası turuncu ve kırmızıları— yer, yer resimlerine dağıttıkları oldu.

SEMA BİLGİN

Onun resim yapma eylemini ilk bakışta, figürsüz, konusuz diye belirtebiliriz. Buna benzer bir eylem onu sarıyor. Bu yolda içrek, girdeş bir deyişle boşalabilmenin olanağını az çok bulabiliyor. İyi ama bu resimler ikinci bir yorumu da kaldırabilecek ögeleri taşıyorlar. Şöyle ki; uzak, belirsiz bir çağrışım gibi, dogayı yankılıyorlar. Sanki rüyada görülen, alaca karanlık bir dogayı. Daha doğrusu, çok gerilerde kalmış, unutulup da hatırlanan, bir görüntüye ilişkin tutku. Başka deyimle; üzerinde bilinçsiz olarak durulan, yaşantı ile iliş kin titreşimleri hâlâ bünyesinde saklayan —muhafaza eden— görüntü.

Öyle ise soyut değil bu eylem. Evet, yanlış anlaşılmış ve yanlış uygulanmış soyut çabaya karşıt resimler bunlar. Bu yönü anlatabilmek için, çoğu kimselerin bu resimler karşısındaki yargısından söz edeceğim. (Sade) oluşlarından söz ediidi bu resimler karşısında. Sade imişler!. Yalın bir takım insanların, o resimlerden gelen etkiyi tersine yorumlamalarıdır bu.

Resimler ise, açıkca —sadelik diye yorumlanan— ereğe doğru —tecrid edilmiş— gereksiz olanlardan sıyrılmışlardır. Gerekli olanlarla ise; iyice gerilmiş, bir düzlemde toplanıp sıkıştırılmış tansiyonu belirtmektedirler. Burada teknik bir açıklama yapmamı hoş karşılamanızı istiyorum. Sadeliğin, bu resimlerde (sade) diye yorumlanan yönü anlatabilmem için gerekli bu.

Söz gelişi, üç ayrı yönü bulunan çizgileri ile üçgen biçim, kareden daha hareketlidir. Ve bir hikâye, kısa cümlelerle yazılmış olmakla sade, basit sayılmayacağı gibi... Kullanılan ögelerin azlığı ile sadeliği ölçmek olanağı yok sanatta. Bu bakımdan, aydın kişilerin bu resimlere, (sade) ya da (karanlık bir şeyler) den başka diyecek söz bulamayışını hoş karşılamak gerekli. Bu uygar, bilgili (diplomalı) insanlar, has semboller dünyasını çoktan yitirmişlerdir. Ellerinde sağlam, şaşmaz ölçüler vardır. Bırakalım onları, dönelim şimdi konuya.

Bizler ise, belli bir ereğe doğru olan bu arınmaya, sıyrılmaya, ancak gerekli olanlarla sıkıştırılmış bir tansiyon yaratmaya, «soyutlaştırma» ya da «soyutlama» diyoruz. Daha yüksek bir katta, yeni birliğe, bütünlüğe varmak eylemine yönelıştir bu.

Sübjektif yönü bir kenara koyarak, bu formun niteliğini, önce benzetişlerle anlatalım. Gök yüzü, ilk bakışta nasıl bir düzey gibi görünürse, ama iyice bakılınca saydam olan yoğunluğu nasıl duyulursa; işte öylesine saydam bir yoğunluğu olan ve düzeyi bu nitelikte ören formdur bu. İşte bu forma kök olarak doğa görünüşüne bağlı diyoruz Ama bir insanın içinden geçerek tuvale döküldükleri için, içrek söyleyişleri de birlikte gün ışığına çıkaran form. Ya da bilinç altının, gözlere çarpı veren bir imgeyi kuşatması gibi. İşte o kadarına, doğaya ilişkin bir form.

Denebilir ki; böylesine gizdeş, içrek bir resim söyleyişi kimin umurunda? Ne gereği var bunların?

Bir bakıma hiç, bir bakıma da çok önemi var bu soy eylemlerin. Biraz bağnazlıktan kurtulur da, yaşamamızı sınırlayan duvarlardan öteye bakacak olursak, yaşamı başka yoldan da kuşatmaya, ona bir anlam vermeğe zorunlu olduğumuzu anlayabiliriz.

Öylesine algılanmalarımız vardır ki, bunların yarattığı iç gerilimi boşaltmanın, hem de acelesi içinde bunalıyoruz. Buna göre de araçlarımız var. Şiirden, resime dek.

Söz gelişi; doğada bizi durduran, büyüleyen öyle görünüşler vardır ki, bunları kendi kendimize açıklamaya ne kerte güçlü olabiliriz?

Ve bir kadını hiç bir zaman tümü ile kuşatamayacağımız, açıklayamıyacağımız isteklerle severiz. Bir kadının yüzünde, bize uzak, çok uzaklardan gelen hatırlatıcı izler bulunabilir. Ve tuhafı, yabancısı olmadığımız, sanki geçmiş gitmiş bir mutlu zamandan gelme anılar gibi, insanı sürüp götüren güzel izler. Ama hiç bir güzellik ölçülerine girmeyen izler.

Bir insanın resim yapması da böylesine, nedeni hiç bir zaman açık olmayan eylemdir. Çok uzak ve uzun bir geçmişten, ta çocuklukta kalmış bir geçmişten gelenlerle birlikte, doğal güdüme, karşı konmaz içsek isteklere, elde olmayan davranışlara dek bir çok güçün zorlamasıdır o. Ruyaların da döküldüğü yer o. Bu yüzden de, çözümü onca güç. Anlaşmalarla değil, içten kopup gelen has semboller dünyasını kuşatmak çok güç.

Bir gün, yaşamlarını alt üst eden bir uyanış şoku geçirenler, içlerindeki vahşiye yaşama şansı tanıyanlar, bu dili kolay anlar.

Baksanıza, uygarlıkla donanmış insanın ereyi, dogayı yenmek. Bu öğretiliyor onlara. Yani kendi içlerinde yenilmesi gereken bir yönü de keşfettiler. Oysa, yenmeyi değil,

sonuna dek anlamayı öğrenselerdi ya.

Sema Bilgin, kim bilir hangi mucizenin sarsıntısı ile, birden kendi içinde buluverdiği ile, resim yapmaya, işte o heyecanı sezmiş olarak uğraşıyor. Yılmaz'sa, başarısı daha da gelişecek.

TÜRK ALMAN KÜLTÜR MERKEZİNDEKİ SERGİLER

ALİYE BERGER'İN RESİMLERİ :

Kök ya da kaynak olarak, romantik ve sembolik karakterde deyişler getiren O'nun resimleri, us yönteminde de değillerdir. Son yıllar, tutumuna, davranışlarına uygun düşen sulu ve saydam boyaları, sergileri, ya da iç güdüsü ile bulduğunu söyleyebiliriz. O'nun bu saydam boyalara olan tutkusunu nasıl açıklamalı?

Görme, anlama merakımızı, gözetleme gereksinmemizi, eski deyimle - tecessüslerimizi - aşındıran nedir?

Yöremizi içindekilerle birlikte anlamış bulunmak, işleyişleri üzerinde bilgilerle kuşatılı bulunmak. Geçti, çocukluktaki görme ve yorumlamalar. Suya, ateşe, toprağa eski önemi ile bakamaz olduk. Kanıksadık çevremizdeki değişmez doğa eylemi ile işleyen sınırlı gerçeği. Büyüdük; büyüleri bozarak, tüketerek. Artık renge, sese, biçimlere karşı belleğimiz de bulunan kuralların getirdiğinden başka bir açıdan algılanmamızın, yolu yordamı kalmadı. Açıkcası, kanıksıyoruz her sesi, her rengi, biçimi.

Ama yaşı ne olursa olsun çocuk kalabilmiş, çoçuksu yorumunu yitirmemiş insanlar da vardır. İşte bu soy insan için söz gelişi, rengin saydam olanı, bir yüce tutku, bir (çözülmez bilmece) olabilir. Camın saydamlığına renkleri katıp, salt renkleri, üst üste dolandırma isteği ile (Çeşmi bülbüller) yapmışız. Çocukların oynadıkları, cam bilyalara renkleri katarlar. Camın katı, ama saydam gerçeği içinde, çocuklar bu ulaşılmaz, erişilmez renkler üzerine yorumlar yapsın diye.

Saydam renklerle, kâğıdın akını örtmek, üstelik çok sayıda renkle ve gene de çocuksu yoruma bağlı kalarak, bir yönteme doğru onları yığmak. Yaşam üzerine bir yargıya, bu eylemin bünyesini bozmadan varmak...

İşte, Aliye Berger'in sanatı ile yaptığı. Ancak, Aliye'nin buna her zaman varabildiğini söyleyemiyeceğim. Psikolojik koşullar elverişli olduğu zaman, O'nun deyişleri yüceleşir. Esrik, kendiliğinden gelme coşkunluk, sarhoşluk, gereklidir çalışması sırasında Aliye Berger'e.

Granürleri arasında, renkli çini mürekkepleri ile eş değerde olanları, ilk granürlerinin havasını bu güne değin, yitirmeden gelebilenleridir.

Geçmişteki yaşamının anılarını titreşimler gibi yankılayan ışık - gölge deyişleri. Tümü sezgi, iç güdü ile kuşatılmış ışık - gölge eyleminin getirdiği garip bir âlem. Fantastik ama, gene de kendi geçmiş yaşantılarına ilişkin, anılar.

SÖNMEZ KANTMAN'ın BULUŞLARI

Aliye Berger'in yanında, iyi ki tümü ile usla kuşatılı tek buluşu, tek deyişi, gene usla kişilik diye yorumlamış birini koymamışlardı. Aliye'nin coşkun, kabına sığmaz esrik gösterileri yanında, çok somurtkan, kup kuru kalabilirdi yoksa.

Sönmez Kantman, gereçlere abanan buluşlarla yola çıkanlardan. Gereçlerin getirdiği ile, kendi içrek deyişini, usta olgunluğu, denge ve duyarlığı ile kuşatamadığı da oluyor. Gereçlerin kendi sınırlarını aşamadığı bazı bileşimleri var. Buna karşın, mat koyu tonlar, zaman zaman siyaha yakın renk sürüşleri ile, kendi içrek temasına uygun, onu belirtici deyişleri yakalayabiliyor.

Erimiş mumu damla damla bir yüzeye düşürerek, ya da boyayı dökmek, saçmak gibi eylemleri ile o, geleneksel resim ve kişilik reçetelerine karşı korken, Antonio Tapies - Aberto Burri - Jean Dubuffet ve bir çokları gibi üreyen, türetici deyişleri olan eğilime bağlanıyor. Ona şimdiden İnformel ve action resminden yana diyebiliriz. Çalışmadan kesilmezse; hızla gelişecek görünüşü var Sönmez Kantman'ın.

Nuri İYEM

25 DERNEK DİL DEVRİMİNİ DESTEKLEYEN ORTAK BİLDİRİ YAYINLADI

Türk Dil Kurumu'nun çağırısı üzerine geçen Aralık ayından beri sürekli olarak toplantılar yapan 25 Dernek temsilcisi, Türkçenin yabancı dillerin etkisinden korunması, Dil Devriminin ve Türk Dil Kurumu'nun desteklenmesi konusunda ortak çalışma koşullarını kararlaştırmışlar ve bir ortak bildiri yayınlamışlardır.

4. Şubat. 1963 günü imza edilen «Ortak Bildiri» 9 Şubat 1963 Cumartesi günü yapılan ortak basın toplantısında açıklanmıştır.

Basın toplantısına, «Ortak Bildiri» ye imza atan dernek temsilcileri, basın üyeleri, Türk Dil Kurumu Yürütme Kurulu üyeleri katılmışlardır.

İlk konuşmayı Kurumun Tanıtma Kolu Başkanı M. Sunullah Arısoy yapmıştır. Sunullah Arısoy'dan sonra Niyazi Soyer de bir konuşma yapmış ve bu konuşmasından sonra «Ortak Bildiri» yi okumuştur. «Ortak Bildiri» şudur :

«Biz, aşağıda adları yazılı kuruluşlar, Türk Dil Kurumu'nun çağırısı üzerine toplanarak, Türkçemizin, son yıllarda gittikçe genişliyen yabancı dillerin etkisinden korunması yolunda birleşik çalışmaları düzenlemek amacıyla vardığımız ortak kararı Türk halkoyunun bilgisine saygı ile sunarız:

1. — Atatürk ilkelerine bağlı, devrimci birer kuruluş olarak Türk Dil Kurumu'nun bilimsel yöntemlere uygun, devrimci bir anlayış ve görüşle yürütmekte olduğu çalışmalarını yürekten destekliyoruz.

2. — Türk Dil Kurumu'nun, yetişen kuşaklarda, geniş topluluklarda dil bilgisini çoğaltmak, dile özen duygusu ile ana dili bilincini kökleştirmek, dile sevgi ve saygıyı geliştirmek, dil devriminin gerekliliğini örnekleriyle göstermek ve tanıtmak amacını güden basınla, her derecedeki öğretim kurumlarıyla, devlet örgütleriyle, bütün dernek, birlik, sendika ve kuruluşlarla yapmaya başladığı yakın ve sıkı işbirliğini, inandığımız dil devrimi ilkelerinin en kısa süre içinde bütünüyle gerçekleşmesini sağlıyacak bir tutum olarak karşılıyoruz.

Bu çalışmaları bütün gücümüzle desteklemeye ve Türk Dil Kurumuna yardımcı olmaya kararlıyız.

3. — Otuz yıllık yoğun bir çalışmayla Doğu dillerinin etkisinden kurtulma ve özbenliğine kavuşma yolunda olan Türkçemizin, son yıllarda, bilim, teknik, siyaset, moda ve benzeri yollarla geniş ölçüde Batı dillerinin etkisinde kalmakta olduğunu, bu görüşmelerimiz sırasında daha açık olarak gördük.

Türlü yollarla, Batı dillerinden

kurallariyle birlikte binlerce sözcük dilimize girmektedir. Bu, Türkçenin bağımsızlığı için büyük bir tehlikedir.

Biz, Batı uygarlığına, çağdaş yaşama düzeyine hızlı erişme yolunda çalışmamızın yerindeliğine ve gerekirliğine yürekten inanıyoruz. Bu inancımızın yanı sıra, Türkçemizin özbenliğini ve bağımsızlığını koruması gerektiğine de yürekten inanıyoruz.

4. — Büyük Atatürk'ün «ülkesini ve yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır» özdeyişini çalışmamızın, inancımızın ışığı ve yönü sayıyoruz.

Biz, ortak bildiride imzaları bulunan kuruluşlar, kendi iş ve meslek alanlarımızda Türkçenin Batı dillerinin etkisinden kurtulması, yeniden yabancı dillerin tutsaklığına düşmemesi için bütün gücümüzle, bilimsel yöntemlere uygun olarak ve gerçek Atatürkçülüğe yaraşır bir özen duygusu içinde Türk Dil Kurumu ile birlikte çalışma kararını almış bulunuyor ve bu konuda ilk direnme ve çalışma çağrısını yerine getiriyoruz. 4. Şubat 1963.

Türk-İş adına Basın Müşaviri İlhami Soysal - Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı adına Ali Taner — T. M. M. O. B. adına Niyazi Soyer — Türk Kültür Derneği Genel Başkanlığı adına Ceyhun Atuf Kansu — Ankara Barosu adına Genel Yazman Rahmi Mağat — Ankara Tabip Odası adına Dr. Mehmet Akyar — Türk Kadınlar Birliği adına Başkan Günseli Özkaya — Türkiye Odalar Birliği adına Namık Kemal Savun — Türk Dil Kurumu adına Tanıtma Kolu Başkanı M. Sunullah Arısoy — Ankara Gazeteciler Sendikası adına İlhami Soysal — T.M.M.O.B. Maden Mühendisleri Odası adına Rauf Alpsoylu — T.M.M.O.B. İnşaat Müh. Odası adına Niyazi Soyer — T.M M.O.B. Ziraat Müh. Odası adına Fikret Çelenligil — Türk Devrim Ocakları Ankara Şubesi adına Genel Yazman İsmet Ercan — Türkiye Eski Muharipler Cemiyeti adına Em. Top. Alb. Şükrü Bıyıkhan — Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı adına Doğan Kasaroğlu — Türk Edebiyatçılar Birliği adına Fazıl Hüsnü Dağlarca — T. M .T. F. adına Murat Deligöz — Üniversiteli Kadınlar Birliği adına Melâhat Otkun — Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu adına Hayrettin Uysal — Türk Ziraat Yük. Mühendisleri Birliği adına Hasan Kaya — M.E.B. Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü adına Şube Müdürü Kâzım Eke — T.M.M.O.'B. Kimya Mühendisleri Odası adına Genel Sek. Müfit Sanan — Türkiye Gazeteciler Sendikalar Federasyonu adına Doğan Kasaroğlu — Yapı - İş adına Süreyya Denizli.

TÜRK YAZARLARI KIBRIS RADYOSUNDA

İstanbul Radyosunda 2 yıl Türk Yazarlarından Örnekler programını hazırlayan arkadaşımız Ayhan Hünalp, yılbaşından itibaren Kıbrıs Radyosunun Türkçe yayınlar servisi ile yaptığı anlaşma sonunda adı geçen programı güney illerinden büyük rahatlıkla dinlenen bu radyoda yayınlamağa başlamıştır.

Her hafta cuma akşamları saat 21.30 da orta dalga 495 metre üzerinden yayınlanan programlarda, Ömer Seyfettin, Halit Ziya, Yakup Kadri, Ziya Osman, Oktay Akbal, Orhan Hançerlioğlu'ndan örnekler veren Ayhan Hünalp'ın programları büyük ilgi toplamıştır.

Bundan sonraki programlarda da Bilge Karasu, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Muzaffer Erdost, Nezihe Meriç, Salim Şengil, Firüzan Selçuk, Nevin İşlek, Nurullah Ataç, Benal Demirel, Haldun Taner, Orhan Kemal, Muzaffer Buyrukçu, Memet Fuat, Melih Cevdet Anday, Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal gibi yazarlarımızdan örnekler verilecektir. «Türk Yazarlarından Örnekler» programı Kıbrıs Radyosunda 2 yıl devam edecektir.

DEVRİM OCAĞI ÇALIŞMALARI

Ankara Türk Devrim Ocağı'nın çalışmaları gittikçe genişlemekte ve gelişmektedir. Özellikle, Suat

Taşer'in başında bulunduğu -Haldan Uran, Esin Afşar, İlkay Saran, Nurhan Damcıoğlu, . Günsel Gündüz, Tuğrul Çetiner, Ali Akpınar, Orbey, Haldun Marlalı, Işık Top Orhan Aral, Selâmi Öney, Ergin rak, Ertan Savaşçı, Turgut Okutman, Önder Alkım gibi- Devlet Tiyatrosu sanatçılarını içine alan seçkin bir kadro, 9 Şubat cumartesi günü Socrates'le Başbaşa dizisinden Şölen'i, 16 Şubat cumartesi günü de La Fontaine'le Başbaşa programını sunmuştur. Ölümsüz düşüncelerin böylesine sanatla kaynaşarak ortaya konması dinleyicilere büyük bir zevk ve heyecan vermiştir.

Gene, Ankara Devrim Ocağı'nın çalışmalarından olmak üzere, 20 Şubat Çarşamba akşamı saat 20.00 de de Türk Dil Kurumu salonunda, Atatürk Üniversitesi Öğretim Görevlisi Şükrü Kurgan, örnekleriyle Türk Mizahı adlı bir konferans vermiştir. Ankara'ya özellikle bu konuşma için çağrılmış bulunan konuşmacı, önce, mizahın tanımını yaparak konuya girmiş, en eski çağlardan bugüne kadarki okumuş yazmış sınıfta mizah ile halk mizahını incelemiş, örnekler vermiş, Nasrettin Hoca ile sözünü bitirmiştir. Geniş ve derin bir incelemenin ürünü olan bu konuşma da şimdiye dek hiç dokunulmamış, çok önemli bir konuya ışık tutmuştur.

«Sokratla Başbaşa» programı ile diğer konferans, tiyatro dersleri, sergileri ilgiyle izlenen Ankara Türk Devrim Ocağı, büyük bir kadirbirililirlik göstererek, sanatçılar için günler düzenlemektedir. Sait Faik gününde Devlet Tiyatrosu sanatçıları, Sait Faik'in hikâyelerini ezbere okuyarak (oynuyarak) dinleyiciler tarafından büyük ilgi ile izlenmişlerdir.

Nezihe Meriç için düzenlenen gün de gene ilgi ile izlenmiştir. Birinci bölümde Nezihe Meriç bir konuşma yaparak, sanatçının toplum içindeki durumunu belirtmiş, yakınmış ve kısaca, çocukluktan yapıtlara gelinceye kadar geçen günleri anlatmış, kitapları üzerinde düşüncelerini belirtmiştir. İkinci kısımda Devlet Tiyatrosu sanatçıları hikâyecinin hikâyelerini okumuşlardır.

MEYDAN SAHNESİ ÜÇÜNCÜ YILINDA

Meydan Sahnesi özel tiyatroların karşılaştıkları zorluklarla uğraşıp üstesinden gelmeye çalışarak üçüncü yıla gelmiş bulunuyor.

11 Mart Pazartesi günü Cahit Atay'ın Karaların Memetleri ile yaş gününü açan Meydan Sahnesi sanatçıları, aynı gece, oyundan sonra, konukları ile beraber geceyi kutlamışlardır.

Yurttan Sanat Haberleri

GÜNEYDE BİR SANAT GECESİ

Mersin'de yayınlanan KIYI sanat ve fikir gazetesi bir yaşını tamamladı. 19 Ocak gecesi kalabalık bir sanatsever topluluğu ile Halkevi Şeref Salonunda yaş gününü kutladı. KIYI'nın kendi ağzından yaptığı açış konuşmasıyla başlıyan KIYI SANAT GECESİ geç vakitlere dek sürdü.

Resim - Işık ve musiki ile canlandırılan sevgi şiirleri bölümü gecenin en güzel bölümlerinden biriydi. Gece dost ve içten bir hava içinde geçti. Mersinli sanatseverler unutamıyacakları bir sanat gecesi yaşadılar.

BURHAN DOĞANÇAY

Newyork'taki Türk Haberler Bürosu Müdürü Burhan Doğançay 16 Martta Beshir Galerisinde suluboya resimlerini sergilemiştir. Newyork'lular tarafından çok beğenilen sergi Metropolitan Sanat Müzesi müdürü C. K. Wilkinson, ünlü Amerikalı modacı Adele Simpson, Marie Osborn da çok sevdiklerini söyliyerek övmüşlerdir. Burhan Doğançay, tanınmış bir ressam olan, eski subaylardan Adil Doğançay'ın oğludur. Babası ile dünyanın bir çok yerlerini gezmiş ve on yıl Paris'te kalmıştır.

Gelecek yıl baba oğul gene Newyork'ta beraber bir sergi açacaklardır.

Dünden - Bugünden

panik

Artık ıssız kırları bıraktı Pan;
şimdi birçok ülkelerin milyonluk kentlerinde
asfaltlarda, betonlarda dolaşıyor
kızgın, uzun yazların öğlen saatlerinde.

Blok apartmanların şahane katlarından
en çalımlı taksilere atlıyor:
devcileyin arkalar, koskoca bankalardan,
yanında yardakçılar, yaşıyor.

Sessiz, dilsiz kimseleri kestiriyor gözüne,
dişlilerden kaçıyor,
— Fabrika duvarları, sağır kale kapıları..
yılgın yorgun adamlar, bezgin ürkek kadınlar... —
çullanıyor fakirlerin az ekmek sevincine.

Değil yalnız yazların kızgın sıcaklarında,
hemen hergün, hele büyük kentlerde
bulvarları tarıyor, hain gülüşleri sessiz
Pan'la karşı karşıya, gözleri kararıyor
katı cıvık asfaltta yalınayak bir işsiz.

Hastalar, açlar, yoksullar sürünürken
göbeğinde kentlerin, kuytu köşelerinde;
hıncını alamamış gibi insanlardan
uygarlığı zalim, daha da azıtıyor
atom bombalarında, uzay füzelerinde.

Yarınlar mı? Gizli, kara gazte haberlerinde
o varsa ekmeklerde, sularda ağulu,
düşmüşse gölgesi hatta çocuk yüzlerine;
keser bizim gibiler yarınlardan umudu.
kararmış evlerinde kimler mutsuz değildir?

Yahudiler, işçiler, zenciler.. Pan!
renklerde, emeklerde, ırklarda.
Şu dünyada insanca yaşamak ta yoksa
ne kalır ki geriye
yüzyıllardan

kuğulu göl

Saysak olacağı sekiz on gecedir
Ancak o kadardı, candan istediler.

Bilsek, öncekiler de bizim gibi miydiler?
Kirli badanalardan silinmiş gülüşleri,
Bir ölü sessizlik kalmış onlardan arda.
Bilsek, aynı ürkek parıltılar mı vardı,
Gecenin bir yarısı bu eski evde
Usulca yakılan lambalarda?

Hangi gizli ayışığı bazı gecelerde
Yükseltir denizleri yatak kıyılarına?
İkili dilekleri kamçılar ılık su
— Haydi gel!
Sonra ayni anda beraber, haydi!

Saçlar solar serpintiler bitince...
Yorgun uzar bir düşünce Burdaki bu,
Aynı kısık soluklardan sonra
Yüzyıllar önce, yine böyle uyuyordu.

Senin sevmelerin ne kadar çoktu aslan Zeus!
Kimi boğa, kimi kuğu biçiminde.
Senin yaklaşmaların ne kadar değişik,
Amohitryon ya da altın yağmuru...

Şimdi nerde o sayısız
Aldattığın dertli Hera,
Nerde bindiğin kızgın atlar?
Neden sıkıntıyı, hüznü, pişmanlığı getiriyor
Gecesefalarının açtığı saatler?

Behçet Necatigil